

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 13.

Onsdagen den 5 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Rosander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 73, med förslag till lag om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. samt lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd;

nr 74, angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 86, angående viss ändring i grunderna för lån från industrilånefonden;

nr 91, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen om aktiebolag;

nr 92, angående anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.;

nr 95, angående elektrifiering av banorna Hälsingborg—Hässleholm, Hälsingborg—Eslöv, Sundsvall—Ånge och Gävle—Ockelbo;

nr 97, med förslag till lag angående vissa ändringar i lagen den 7 december 1934 (nr 573) om tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 98, angående anslag till domkapitlen och stiftsnämnderna för budgetåret 1941/42 m. m.;

nr 102, angående ytterligare bidrag för budgetåret 1940/41 till nedbringande i vissa fall av avgifterna till ljus- och vedkassan vid allmänna läroverk; och

nr 112, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens samtycke har herr Andersson i Vigelsbo till mig framställt interpellation angående lagstiftning om de s. k. sockenmagasinerna. Interpellanten har därvid formulerat följande frågor:

Svar på interpellation.

1. Har herr statsrådet uppmärksammat missförhållandena i dessa magasinsskassar och de lagbestämmelser, som enligt mitt förmenande lämna dess verkliga rättsinnehavare ett allt för begränsat skydd.

2. Har herr statsrådet för avsikt att i en nära framtid vidtaga åtgärder för att lagligt säkra den verkligt behövande den »undsättning» dessa magasinsskassar under svåra år utlämna.

Till upplysning vill jag i korthet meddela några uppgifter rörande sockenmagasinerna.

Sockenmagasinerna äro sockenvis anlagda förrådshus, inrättade i syfte att inom socknen förekomma nöd och dyrhet på spannmål och ställda under sockenmännens egen disposition.

Svar på interpellation. (Forts.)

Sockenmagasiner förekommo tidigast under frihetstiden. Efter ett tidigare uppslag lät Kungl. Maj:t år 1750 till samtliga landshövdingar utgå befallning, att de skulle genom tjänliga föreställningar vid häradstingen och flera tillfällen, då allmogen komme tillhopa, söka förmå denna att vid ymnig skörd påtaga sig att efter överenskommelse årligen göra något frivilligt sammanskott för härad- eller sockenmagasinens inrättande. Ett stort antal föreningar ingångna av allmogen socken- eller häradsviis ingåvos också under de närmaste åren till Kungl. Maj:t för stadfästelse.

Till följd av 1771—72 års missväxt blevo sockenmagasinerna mestadels tömda och hela inrättningen råkade flerstädes i upplösning. Med samfärdsmedlens förbättring och därav följande bättre möjligheter till anskaffande av spannmål från mera avlägsna orter minskades behovet av sockenmagasiner, och de förlorade därefter alltmera i betydelse.

Genom en kungl. kungörelse den 4 december 1863 stadgades slutligen, att vederbörande kommunalstämma skulle, där ej befintliga donationsbestämmelser vore hindrande, äga att vidtaga de förändringar med sockenmagasinerna som av stämman ansåges lämpliga.

Den ärade interpellanten har framhållit, att sockenmagasinerna på åtskilliga håll leva kvar och under förhållanden som de nuvarande med handelsavspärrning och felslagen skörd kunde vara till gott stöd för hjälpbehövande jordbrukare och arrendatorer. I Mellansverige finnes alltjämt kassor, som under senare år beslutat att utdela spannmål åt sina delägare, s. k. undsättning. I fråga om arrendegårdar hade i flera fall inträffat, att jordägarna, bland andra Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag, uppburit denna ersättning i stället för arrendatorerna. Interpellanten har särskilt uppehållit sig vid en tvist som förekommit i östra Västmanland beträffande en arrendegård, tillhörig bolaget.

Med anledning av den ärade interpellantens uppgifter har jag tillskrivit nämnda bolag och framhållit att det vore av intresse om bolaget ville omtala, huruvida undsättningen från sockenmagasinskassor vore av den storleksordning att den för bolaget vore av nämnvärd betydelse, och huruvida bolaget funne utbetalningarna från dylika ålderdomliga kassor vara av den beskaffenhet att bolaget kunde avstå från att göra anspråk gällande på dem för egen räkning och för sin del överlåta åt arrendatorn att uppbära dem.

Beträffande den av interpellanten särskilt omnämnda tvisten har bolaget anfört, att arrendatorn gjort gällande, att det vore han i egenskap av arrendator och icke bolaget i egenskap av jordägare som vore delägare i kassan och ägde talerätt eller rätt till utdelning. Tvisten rörde alltså icke blott rätten att uppbära den på fastigheten belöpande utdelningen. Då bolaget erbjudit arrendatorn att få övertaga spannmålen ifråga för en billig penning, hade dennas värde i och för sig icke haft någon nämnvärd betydelse för vare sig bolaget eller arrendatorn. Tvisten har varit föremål för rättegång, i vilken arrendatorns talan ogillats i alla instanser.

Bolaget har uttalat, att bolaget vid arrendeupplåtelser gjorde förbehåll om att bolaget under arrendetiden skulle vara bibehållet vid jordägaren tillkommande rätt i samfälligheter av olika slag, enär det enligt bolagets uppfattning vore ägaren till jorden och icke innehavaren av en mer eller mindre tillfällig nyttjanderätt som borde äga bestämma om dispositionen av dylika samfälligheter. En arrendator hade icke samma intresse som jordägaren att samfälligheter förvaltades så, att det ändamål varför de tillkommit bleve tillgodosett icke blott under den tid då jorden innehades av arrendatorn utan även för tiden därefter. Bolaget funne det alltså av betydelse för bolaget att såsom fastighetsägare vara bibehållet vid sin rätt såsom delägare i kassorna under tid då fastigheterna äro utarrenderade samt av vikt för kassornas bestånd att fastighets-

Svar på interpellation. (Forts.)

ägarna och icke de tillfälliga nyttjanderättshavarna deltaga i besluten om kassorna och deras förvaltning. Bolaget har anmärkt, att vid bestämmande av arrendeavgift givetvis beaktas, huruvida upplåtelsen även omfattar rätt för arrendatorn att uppbära utdelning från samfälligheter, samt att bestämmelsen i 47 § i gällande arrendelag i fråga om arrende av bolagsjord gäve arrendatorn rätt att med anledning av inträffad allmän svårare missväxt erhålla nedsättning i arrendet.

Den uppfattning av den rättsliga sidan av problemet som kommit till synes i bolagets uttalanden har, såsom nämnts, godkänts av domstolarna. Ehuru sockenmagasinerna på offentligt initiativ tillkommit för att tjäna såsom sociala välfärdsinrättningar, är också tydligt, att de till sin natur äro att betrakta såsom ekonomiska föreningar med uppgift att bistå medlemmarna i föreningarna. Frågan vem som är medlem får bedömas med hänsyn till de reglementen och arkunder som finnas för varje särskild förening. Från denna utgångspunkt synes det icke förenligt med de grundsatser som i vårt land tillämpas för lagstiftningen att i lagstiftningsväg meddelade ändrade föreskrifter om andelsrätten i de medel som under gången tid fonderats i kassorna. Det vore visserligen tänkbart att genom ändring i arrendelagstiftningen införa en bestämmelse i syfte att giva arrendator företräde framför jordägaren till utdelning ur sockenmagasinskassorna. Även om en sådan bestämmelse gäller emellertid, att enligt vanliga principer undantag måste göras för redan bestående förhållanden, d. v. s. nu löpande arrendekontrakt. I övrigt skulle en företrädesrätt för arrendatorn att framför jordägaren uppbära å fastigheten belöpande utdelning strängt taget ej innebära annat än en rätt för arrendatorn att åtnjuta nedsättning i arrendet. Sådan rätt tillkommer, såsom redan antytts, enligt 2 kap. 47 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom arrendatorn i fråga om jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare, därest allmän svårare missväxt inträffar inom orten. Det synes mig synnerligen lämpligt, att en arrendator får åtnjuta sådan nedsättning i arrendet i första hand genom att jordägaren berättigar honom att uppbära utdelning ur sockenmagasinskassa som med anledning av missväxten må beslutas.

Frågan huruvida och i vad mån arrendatorns ställning gentemot jordägaren bör förbättras genom ändringar i arrendelagstiftningen behandlas i det förslag som framlagts av 1936 års arrendeutredning. Denna viktiga fråga, med vilken det av interpellanten berörda spörsmålet har ett tydligt samband, är ännu icke slutligt avgjord. Det blir fördenskull tillfälle att vid ståndpunktstagandet till arrendeutredningens förslag taga under övervägande det ur arrendatorernas synpunkt behjärtansvärda önskemål för vilket den ärade interpellanten gjort sig till talesman.

Vidare yttrade

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Jag skall först be att få till herr statsrådet uttala mitt tack för det utförliga och tillmötesgående svar, som erhållits på den fråga, som här framställdes. Herr statsrådet synes enligt min uppfattning ha gjort sitt bästa för att utröna, varpå det berörda bolaget grundat sina rättsliga anspråk, då man tillgodogjort sig undsättningen från dessa magasinskassor. På herr statsrådets fråga till bolaget, huruvida undsättningen från sockenmagasinskassor vore av den storleksordning, att den för bolaget vore av nämnvärd betydelse, har intet svar erhållits. Att så blivit fallet måste också anses fullt naturligt. Det belopp, som tvisten gällde, uppgick till en summa av 50 kronor 62 öre. Då bolaget för fjolåret redovisat en nettovinst av nära 10 miljoner kronor, är det ju uteslutet, att 50 kronor kunde ha någon

Svar på interpellation. (Forts.)

nämnavärd betydelse för företagets ekonomi. Under sådana förhållanden måste bolagets förfaringssätt närmast vara att hänföra till rent trakasseri. Då det däremot gäller en fattig arrendator, så kan ett belopp av 50 kronor ha sin betydelse; och vad som har ännu större betydelse är att under ett år med starkt reducerad tillgång på gott utsäde kunna från magasinskassan erhålla sådant. Att arrendatorn ej accepterade anbudet att mot en billig penning tillhandla sig magasinskassans undsättning och tilldelning av utsäde, måste anses fullt förklarligt. Arrendatorn hade studerat magasinskassans reglemente, och med stöd av detta hade han även kunnat utläsa, att det var han och inte bolaget som var medlem av kassan. I reglementet för magasinskassan, vilket är godkänt av länsstyrelsen, står tydligt angivet: »För fastighet, som innehaves av landbo eller arrendator, röstar innehavaren» — således inte ägaren. Då arrendatorn innehade rösträtt i magasinskassan och rösträtt var förbehållen endast medlemmar i kassan, synes hans medlemskap vara obestriddigt fastslaget. Det var under sådana förhållanden fullt förklarligt, att han avböjde bolagets »humana» erbjudande att till billigt pris få inköpa sitt eget utsäde.

Här var det emellertid en mycket viktig omständighet som av arrendatorn förbisågs, nämligen arrendekontraktet. Med tillgång till slipade jurister hade bolaget skrivit ett arrendekontrakt, som, även om det skett i svävande och dunkla ordvändningar, avsåg upphäva den bestämmelse, som fanns i magasinskassans reglemente. Före 1930 hade magasinskassans utdelning alltid skett i överensstämmelse med magasinskassans reglemente, nämligen till arrendatorerna. Bolaget och även domänverket synes före denna tidpunkt inte ha varit på det klara med, att det fanns en del pengar att få på detta håll. Efter denna tidpunkt har man emellertid ändrat kontrakten så till vida, att man nu kan med stöd av inflickade kontraktsbestämmelser även tillgodogöra sig denna arrendatorns förmån. På undertecknads förfrågan hos förvaltningen för Sala revir förklarades där, att revirförvaltningen enligt meddelad bestämmelse vore skyldig redovisa undsättning från magasinskassa till domänstyrelsen. Är skogsbolagets förfaringssätt härutinnan oförklarligt och till sina verkningar kränkande för allmän sund rättskänsla, så torde domänverkets handläggande av saken inte vara det i mindre grad.

Bolaget har i sitt svar till herr statsrådet även anført, att rätten till undsättning från dessa magasinskassor ej kunde i fortsättningen tillerkännas arrendatorn, enär han inte hade samma intresse för dessa kassors förvaltning som jordägaren. Gentemot detta anser jag mig kunna fråga: Vilket intresse har överhuvud taget Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag för dessa kassors förvaltning? Huvudintresset torde sannolikt vara förbundet med att bolaget önskar ur dessa kassor få största möjliga undsättning. Intresset skulle från bolagets sida antagligen inte ha varit så stort vid det tillfälle, då bönder och arrendatorer med gemensamma uppoffringar en gång i tiden lade grunden till dessa kassor. Den gången var inte bolaget med. Det har kommit med först nu, då det gällt att tillgodogöra sig förmånerna av värden, som tidigare skapats. Den förklaring, som härutinnan från bolagets sida lämnats, att de, som en gång skapat kassorna samt uppbyggt, förkovrat och förvalt dem, nu ej skulle med tillräckligt ansvar kunna sköta desamma, är att beteckna som en grov förolämpning mot de förutseende och ansvarskännande män, bönder och arrendatorer, som alla med sin skärv, i mån av fattig förmåga, samlat den fond som här finnes tillgänglig inom magasinskassans ram. Denna bolagets förklaring och försvar faller således sönder och samman under trycket av sin egen orimlighet.

Bolaget har dessutom anmärkt, att vid bestämmande av arrendeavgift givetvis beaktas, huruvida upplåtelsen även omfattar rätt för arrendatorn att

Svar på interpellation. (Forts.)

uppbära utdelning från samfälligheter, samt att bestämmelsen i 47 § i gällande arrendelag i fråga om arrende av bolagsjord gäve arrendatorn rätt att med anledning av inträffad svårare missväxt erhålla nedsättning i arrendet. Denna bolagets förklaring synes från min sida vara synnerligen egendomlig. Hur skall bolaget vid upprättandet av ett arrendekontrakt gällande för 15 år kunna förutse, vilket belopp som kan i form av undsättning från magasin-kassa inflyta under arrendeperioden samt med hänsyn därtill fastställa arrendebeloppet? Min uppfattning är emellertid den, att denna förklaring från bolagets sida endast är att likställa med de många andra förklaringar, som presterats för att skaffa alibi för ett ur moralisk rättstänkandesynpunkt ohållbart handlingssätt.

Vad menar å andra sidan bolaget med »inträffad allmän svårare missväxt», som skulle motivera nedsättning i arrendebeloppet? När har sådan missväxt inträffat, att ett bolag funnit sig föranlåtet att nedsätta arrendesumman? Frågan om vad som är missväxt och inte missväxt är ju också en omdömesfråga. För att bolaget skall medgiva nedsättning förutsättes, att bolaget anser att missväxt föreligger. Arrendatorns uppfattning om att missväxt föreligger har dock säkert inträtt på ett betydligt tidigare stadium än då bolaget erkänner förefintligheten därav. Det är en omdömesfråga, som sagt. Bolagets medverkan för nedsättning i arrendebeloppet torde dock inte vara att påräkna förrän arrendatorn saknar både kontanta och utmätningsbara tillgångar för arrendebeloppets gäldande, då det med andra ord ingenting finnes att taga, d. v. s. det läge då till och med kejsaren förlorat sin rätt.

Att denna min uppfattning är riktig torde bäst kunna bevisas av det förhållandet, att bolaget har tagit undsättningen från magasin-kassorna, vilken inte utgår under andra förhållanden än att missväxt föreligger. Trots att sådan missväxt förelegat, att magasin-kassorna funnit sig föranlåtna att lämna undsättning, har bolaget tacknämligt inkasserat undsättningen utan att på något sätt göra motsvarande avdrag å arrendebeloppets storlek. Här har följaktligen missväxt förelegat enligt magasin-kassans uppfattning. Enligt bolagets uppfattning har däremot inte missväxt förelegat. Då bolaget jämte det kontrakt-enliga arrendebeloppet även tog undsättningen från magasin-kassan, får man utgå ifrån att bolaget ansåg arrendeförmånen för detta år vara mera värd än andra år. Det faktiska förhållandet är nämligen, att bolaget för sådana år erhållit högre arrendeersättning än under vanliga skördeår eller fullt arrende plus magasin-kassans undsättning. Skulle arrendatorns rätt till undsättning ha bibehållits, så hade han ju i någon mån kunnat bli kompenserad för ett missväxtår. När denna kompensation nu helt och hållet är beroende av bolagets godtyckliga tolkning av vad som är missväxt eller inte, blir han säkerligen dragen vid näsan.

Herr statsrådet uttalar slutligen som sin personliga uppfattning, att en arrendator bör åtnjuta sådan nedsättning i arrendet i första hand genom att jordägaren berättigar honom att uppbära sådan utdelning ur sockenmagasin-kassa, som med anledning av missväxten må beslutas. Jag ber att uppriktigt få tacka för detta herr statsrådets personliga uttalande. Att i motsats till detta för nedsättning i arrendebeloppet åberopa 2 kap. 47 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom måste enligt mitt förmenande bli en moralisk rättsprövning. Då det emellertid gäller våra mer eller mindre bankstyrda skogsbolag, synes det mig vara hopplöst att appellera till en moralisk rätt. Detta är, med andra ord, att vädja till en rätt, som på det hållet inte finnes.

Då herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i vissa avsnitt av sitt svar hänvisat till gällande arrendelag, kommer jag att vid detta plenums slut framställa ytterligare en interpellation, riktad till statsrådet och chefen

Svar på interpellation. (Forts.)
 för jordbruksdepartementet, för att även från detta håll få bolagens och domänverkets förfaringssätt härutinnan ytterligare klarlagt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 3.

Herr statsrådet *Rosander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 113, angående anslag till överståthållarämbetet för budgetåret 1941/42; och
 nr 115, angående anslag till bidrag till driften av förlossningsanstalter och väntehem m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 248 av herr *Janson* i Frändesta m. fl.;

nr 249 av herr *Molander* i Härnösand m. fl.;

nr 250 av herr *Lindmark*; och

nr 251 av herrar *Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå;

till behandling av lagutskott motionen nr 252 av herr *Ljungberg* m. fl.; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 253 av herrar *Ljungberg* och *Thapper*.

§ 5.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* propositionerna:

nr 100, angående anslag för bidrag till jorddelningsförrättningar m. m.;

nr 101, angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande reglering av vissa delar av *Kalix* älv i Norrbottens län;

nr 106, angående försäljning av vissa fastigheter, som disponeras av veterinärinrättningen i *Skara*; och

nr 114, angående anslag till vissa undersökningar på jordbrukets område; samt

av herr statsrådet *Wigfors* propositionerna:

nr 96, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 107, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 108, med förslag till lag om fortsatt giltighet av maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349), m. m.; och

nr 110, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen för budgetåret 1941/42 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1, 7, 33, 35 och 44.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 10, angående regleringen för budgetåret 1941/42 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37, angående bidrag till svenska slöjdföreningen.

Bidrag till svenska slöjdföreningen.

Efter föredragning av punkten anförde:

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Jag befinner mig i den situationen, att jag fått allt, vad jag begärt på huvudtiteln och litet till, och jag borde väl egentligen utan vidare tacksamt taga emot, men jag anser, att förhållandena äro sådana, att jag i alla fall bör säga några ord beträffande anslaget till svenska slöjdföreningen. Jag vill då till en början säga, att ingen kan mera erkännamt än jag bedöma föreningens verksamhet. Jag hyser stor tacksamhet mot föreningens ledning, som på ett energiskt och skickligt sätt skött föreningens angelägenheter. Detta är en sak. Jag anser emellertid, att föreningen är i den ställningen, att den i dessa tider, när det gäller att spara, skulle kunna klara sig utan statsbidrag. När jag ser på föreningens utgiftsstat, så observerar jag bland annat, att föreningen de senaste åren haft dryga kostnader för reparationer och ombyggnad av sin fastighet. År 1939, vill jag minnas det var, har föreningen utgivit 15,000 kronor och år 1940 13,000 kronor i sådant avseende. Dylika utgifter kunna ju icke beräknas förekomma varje år, och det skulle således, om man räknar med en minskning av

Bidrag till svenska slöjdföreningen. (Forts.)

denna utgiftspost, finnas tillgängliga medel, som sammanlagt gott och väl skulle svara emot det anslag, som här förordas. Det är vidare skäl i att observera, att avkastningen av föreningens fastighet understigit 2 %. Man får väl räkna med, att avkastningen kommer att ökas, så att föreningen får mera medel till förfogande för sina allmänna utgifter. Det är ytterligare att observera, att föreningens tidskrift år 1939 gått med en förlust av 24,000 kronor. Man har sagt, att det skulle vara av mycket stor betydelse för föreningen att kunna utgiva denna tidskrift. Den är förnämlig och bra på alla sätt. Jag tycker också den är bra, men det förefaller, som om det skulle vara skäl i att överväga, om icke utgifterna för tidskriften skulle kunna nedbringas. Vidare förefaller lokalkostnaden, 8,000 kronor, vara väl hög. Telefon- och telegramkostnader ha för år 1939 uppgått till 5,300 kronor eller omkring 7 % av föreningens utgifter. Det vill med andra ord säga, att det anslag på 5,000 kronor, som utskottet tillstyrkt, icke skulle förslå till att betala föreningens telefon- och telegramkostnader, om dessa kostnader komme att uppgå till samma belopp som under det nämnda året. Jag kommer till den slutsatsen, att detta anslag icke kan vara av så avgörande betydelse för föreningen, som det påstått. Det gäller icke något större belopp, och jag unnar gärna slöjdföreningen denna hjälp, men jag har här velat lägga fram de skäl, som för mig varit avgörande, när jag icke kunnat tillstyrka riksdagen att bevilja föreningen ett anslag. Det är bra att det visa känslsamhet. Det är något som man gärna vill kosta på sig, och det vill jag också, men som departementschef har jag icke rätt att göra det i alltför hög grad. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang erinra om, att riksdagen, regeringens uppdragsgivare, har sagt ifrån, att man bör försöka att genom att spara på så många håll som möjligt åstadkomma en stor besparing för statsverket. Vill riksdagen, Kungl. Maj:ts uppdragsgivare, verkligen, att det skall sparas, eller har riksdagen talat om sparsamhet bara för att det skulle låta bra?

För att nu återgå till föreningens ekonomiska ställning, så vill jag i anslutning till vad som sagts i motionerna peka på, att föreningen har tillgång till anslag i annan form än denna. För utställnings- och propagandaverksamhet i utlandet erhåller föreningen liksom exportföreningen medel, som särskilt beviljats för detta ändamål. Man har framhållit, att det här är fråga om en nära hundraårig förening och att föreningen fått anslag i 68 år. Jag hyser stor respekt för gamla, goda traditioner, men jag är därför icke säker på, att det är riktigt att låsa fast anslag till vissa föreningar. Enligt min uppfattning bör man lämna en förening ett ganska ordentligt anslag vid början av dess verksamhet, så att den kommer på fötter, och sedan övergå till att hjälpa andra föreningar på andra arbetsområden, som behöva hjälp vid starten. Här gäller det att lämna anslag till en nära hundraårig förening, som är ägare till ett förnämligt stenhus i Stockholm. Detta sagt utan ringaste illvilja. Det inger mig tvärtom den största respekt, att föreningen lyckats skaffa sig en så god ekonomisk ställning, att den är i stånd att utöva en gagnande verksamhet i framtiden. Något egentligt skäl för beviljande av anslag har jag emellertid icke funnit föreliggande, och därför har jag velat göra dessa erinringar. Jag unnar föreningen gärna detta understöd, men jag har icke velat underlåta att som min åsikt uttala, att man, utan att skada föreningens verksamhet, borde kunnat spara in detta anslag.

Herr Ward: Herr talman! Jag fick, och jag tror att åtskilliga andra av kammarens ledamöter också i början av statsrådets anförande fingo det intrycket, att svenska slöjdföreningens väl ligger statsrådet varmt om hjärtat, men att han ansett sig pliktig att framhålla de skäl, som gjort, att han icke

Bidrag till svenska slöjdföreningen. (Forts.)

kunnat föreslå riksdagen att bevilja föreningen anslag för nästa budgetår. Statsutskottets första avdelning har mycket noga granskat detta ärende och har kommit till den bestämda uppfattningen, att föreningen har så pass stor betydelse för konstindustri och slöjd och att föreningen har så många stora, ideella uppgifter, att den alltjämt är förtjänt av ett visst stöd från statsmakternas sida. Man har ingen anledning att betvivla, att svenska slöjdföreningen skulle kunna existera och arbeta vidare, även om den icke erhöle statsanslag, men dess verksamhet skulle otvivelaktigt i viss mån försvåras. Om man skall gå in för en avveckling av det statsanslag, som utgått till föreningen ända sedan år 1873, så bör avvecklingen enligt utskottets uppfattning ske successivt. Enligt statsutskottets förslag skulle anslaget minskas från 10,000 kronor till 5,000 kronor. Beviljandet av ett anslag på 5,000 kronor kan ju vara en lämplig etapp på vägen till anslaget slopande. Enligt utskottets uppfattning skulle det vara synnerligen olämpligt att omedelbart helt och hållet slopa anslaget. Personligen har jag den uppfattningen, att anslag bör beviljas även i fortsättningen. Beviljandet av anslag innebär icke bara, att staten lämnar föreningen ett materiellt stöd, utan det har sin största betydelse däri, att det utgör en auktorisation från statens sida, en auktorisation, som är ägnad att i hög grad underlätta föreningens verksamhet. Svenska slöjdföreningen har medverkat vid utställningar på olika håll. Det säger sig självt, att det vid utställningar i utlandet är till stor fördel för föreningen att kunna hänvisa till, att föreningen åtnjuter den svenska statens stöd. I dessa tider, när det talas så mycket om andlig och kulturell folkberedskap och när det gäller att utåt och inåt söka visa upp, vad svenskt arbete kan uträtta, tror jag, vi ha all anledning att slå vakt om sådana institutioner som den här ifrågavarande. Det gäller en nationell tillgång av största betydelse. När det blir fråga om att skära ned statens utgifter, bör man i allra sista hand skära ned anslag av denna typ. Kommerskollegiet och motionärerna ha föreslagit, att anslaget skall bestämmas till 8,000 kronor. Statsutskottet har stannat vid att föreslå 5,000 kronor. Jag förmodar, att motionärerna äro villiga att erkänna vikten av de skäl, som statsutskottet haft för sitt ställningstagande. Genom att föreslå en prutning av anslaget har statsutskottet velat markera, att denna förening liksom alla andra institutioner är oavvisligen skyldig att iakttaga största möjliga sparsamhet. Utskottet har trott, att kostnaderna skulle kunna nedbringas utan fara för föreningens verksamhet. Det har från flera håll och bland annat av statsrådet framhållits, att föreningen lägger ned allt för mycket pengar på sin tidskrift, men enligt vad utskottet inhämtat är det nödvändigt för föreningen att hålla tidskriften på en hög standard. Tidskriften driver icke bara propaganda för föreningens syften utan fungerar också som indrivare av medlemsavgifter, i det att medlemmarna erlägga avgift till föreningen genom att prenumerera på tidskriften. Sänker man alltför mycket tidskriftens standard, kan detta medföra en minskning av föreningens medlemsantal. Statsutskottet har ansett alla dessa skäl tala för att statsmakterna böra fara milt fram mot svenska slöjdföreningen. Jag tror mig genom vad jag nu sagt ha lämnat en något utförligare motivering för utskottets ståndpunkt än den, som återfinnes i utskottets betänkande.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Ericsson i Ätvidaberg: Herr talman! Efter det utförliga anförande, som hållits av herr Ward, kan jag i stort sett begränsa mig till att bemöta några punkter i statsrådet Domös anförande. Beträffande föreningens tidskrift vill jag i likhet med herr Ward erinra om, att tidskriftens utgivande

Bidrag till svenska slöjdföreningen. (Forts.)

icke är enbart något självändamål. Föreningen har säkerligen tagit lärdom av de erfarenheter, som gjorts av bl. a. svenska turistföreningen, vilken, genom att utgiva en värdefull årsbok, lyckats uppnå ett mycket högt medlemsantal. Svenska slöjdföreningen har gått samma väg och samtidigt, genom sin tidskrifts goda standard, arbetat för sin sak. Statsrådet anmärkte vidare på slöjdföreningens höga hyreskostnader. Jag tillåter mig fästa statsrådets uppmärksamhet på, att föreningens styrelse består av ett stort antal medlemmar, att styrelsen håller täta sammanträden samt att föreningen har, vid sidan av lokalbehovet för kansli, ett stort behov av förvaringslokaler. Beträffande anslaget storlek har det sagts, att det icke kunde vara av större betydelse för föreningens ekonomi, om anslaget sänktes från 10,000 kronor till 5,000 kronor resp. till noll. Nå, föreningen skulle kanske kunna erhålla motsvarande understöd från annat håll, till exempel — det ligger närmast till hands — från konstindustrien, men då skulle föreningen samtidigt riskera sin självständighet. Den har därför icke velat anlita denna utväg. Föreningen vill bevara möjligheten att utöva en självständig kritik på speciellt det konstindustriella området.

Det är alltså icke »slanten» utan auktorisationen och självständigheten, som har den största betydelsen för föreningen, vars gagnande arbete torde vara känt och erkänt av alla. Jag har själv under många år följt föreningens verksamhet och känner väl till dess insatser, vilka hos mig som regel framkallat starkt gillande; någon gång måhända ilska, då mina egna produkter blivit föremål för en — som jag tyckt — ovänlig kritik. Särskilt högt uppskattade jag föreningens verksamhet vid New-York-utställningen år 1939, då föreningen gjorde sig i hög grad förtjänt av svenska folkets tacksamhet. Liknande insatser har föreningen gjort många gånger förut och kommer utan tvivel att göra så även i framtiden.

Statsrådet betonade, att det vore en riktig princip att lämna hjälp vid starten av en ideell rörelse för att, sedan »fartyget kommit på rätt köl», indraga hjälpen och låta någon annan rörelse bliva föremål för statens bistånd. Det är ett gammalt recept. Men, herr statsråd, bör staten verkligen i ett fall som detta taga sin hand ifrån en institution, som under en lång följd av år skött sig bra och som just visat förmåga att anpassa sig efter nya tiders krav? Det synes mig lika angeläget att hjälpa en sådan institution fortsättningsvis, som att hjälpa en helt ny.

Vi äro många, som under en följd av år högt uppskattat slöjdföreningens verksamhet och som nu med sorg i hjärtat konstaterat, att Kungl. Maj:t denna gång slopat ett anslagsäskande, som utgått under en mycket lång tidrymd. Motionsvis har därför hemställts om att anslag alltjämt finge utgå, dock begränsat till 8,000 kronor. Då anslag år 1873 första gången beviljades, fastställdes det till 1,500 kronor för att redan under 1870-talet en gång vara uppe i 5,200 kronor. Om man med dessa belopp jämför de av motionärerna nu begärda 8,000 kronorna och samtidigt tager hänsyn till penningvärdets förändring, så tycker jag faktiskt, att motionärernas förslag måste framstå såsom synnerligen blygsamt. Statsrådet Domö erinrade visserligen om, att riksdagen sagt ifrån, att man skulle spara, men man kan icke sätta likhetstecken mellan att spara och att indraga anslag till ändamål, vilkas främjande är av odisputabel betydelse. Enligt min uppfattning skulle det vara en missriktad sparsamhet att indraga ett anslag sådant som detta.

Motionärerna hava, såsom framgått, hemställt om ett anslag å 8,000 kronor, under det att statskottet prutat till 5,000 kronor. Det torde vara lönlöst att nu kämpa emot ett enhälligt statsutskott. Om riksdagen därför följer statsutskottets förslag och beviljar föreningen de föreslagna 5,000 kronorna, så er-

Bidrag till svenska slöjdföreningen. (Forts.)

håller föreningen visserligen lägre anslag än den hoppats på, men dock den auktorisation, som är av så stor betydelse för dess arbete. Jag vill erinra om, herr talman, att föreningen bedrivit sin verksamhet i nära hundra år, och att den, såsom kommerskollegium också framhållit, alltjämt har stora uppgifter, som vänta på sin lösning. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—68.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69.

Lades till handlingarna.

Punkterna 70—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse på Växjö stad av Kungl. Maj:t och kronan tillkommande rätt till läroverksbyggnaden i Växjö; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 2 och 5.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Kamrarnas skiljaktiga beslut rörande om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. Föredrogs statsutskottets memorial nr 37, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna.

I anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 (bilaga 19, punkt 10 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 3 januari 1941) framlagda förslag hade statsutskottet i sitt utlåtande nr 25 under punkten 17:o hemställt, att riksdagen måtte till Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag (B) av 725,000 kronor.

I fråga om dövstumskolan i Härnösand hade utskottet i sin motivering anført, att utskottet funnit vissa i besparingssyfte vidtagna förenklingar i allt väsentligt ändamålsenliga och lämpliga, men att utskottet funnit vidtagen reduktion av elevrummens storlek ägnad att ingiva betänkligheter ur såväl social som hygienisk synpunkt, varjämte utskottet förklarar, att därest det av olika skäl skulle finnas erforderligt, att någon utökning av dessa rums storlek komme till stånd, utskottet icke hade något att erinra mot att den angivna kostnadsramen av 1,170,000 kronor överskredes för realiserande av sagda önskemål.

Vid nämnda punkt 17:o hade fogats reservation av herrar *Svensson* i Grönvik och *Hansson* i Rubbestad, vilka beträffande utskottets motivering i fråga om storleken av elevrummen i nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand förklarar sig icke dela utskottets därutinnan uttalade betänkligheter.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, var emot andra kammaren med bifall till utskottets hemställan genom särskilt beslut godkänt den motivering, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Utskottet hemställde i sitt memorial nr 37, att riksdagen måtte, båda kamrarna med frånträdande av sina förut i ärendet fattade beslut, såvitt de avsåge motiveringen till beslutet om anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 av ett reservationsanslag (B) av 725,000 kronor till Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna, godkänna av utskottet i memorialet framlagt förslag till motivering.

Reservation utan angivna yrkanden hade avgivits:

- 1) av herr *Joh. Nilsson* i Malmö;
- 2) av herrar *Per Gustafsson*, *Svensson* i Grönvik, *Danielsson* och *Hansson* i Rubbestad.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Svensson* i Grönvik: Herr talman! Vid det förslag till sammanjämkning, som av utskottet förelagts riksdagen, har fogats en reservation. Detta förslag innehåller så gott som ord för ord den motivering, som antogs av första kammaren. Det enda, som utelämnats, är orden »ur såväl social som hygienisk synpunkt». Det uttrycket har man tydligen ansett sig icke böra hålla på. Om kamrarna icke kunnat enas om en motivering, har man brukat utesluta motiveringen. Här har man emellertid gjort ett försök till sammanjämkning. Enligt utskottets ursprungliga förslag till finansfullmakt för Kungl. Maj:t skulle riksdagen medgiva Kungl. Maj:t att överskrida anslagsbeloppet med 65,000 kronor. Enligt detta förslag har beloppet sänkts till 30,000 kronor. Mening-

Kamrarnas skiljaktiga beslut rörande om- och nybyggnadsarbeten vid dövsstumskolorna. (Forts.)

arna äro för övrigt delade om, huruvida det här är fråga om en finansfullmakt. På håll, där man gör anspråk på att väl känna till dessa saker, har det gjorts gällande, att en finansfullmakt bör innehållas i klämman. Kungl. Maj:t har icke begärt denna fullmakt. Icke desto mindre skriver utskottet: »Utskottet har icke något att erinra mot att, om så visar sig erforderligt, den angivna kostnadsramen av 1,170,000 kronor överskrides med angivna belopp av högst 30,000 kronor». Uttrycket »ingenting att erinra mot» är ju så vagt, att man kan fråga sig, om det innebär en finansfullmakt för Kungl. Maj:t.

Hur mycket har i detta sammanjämningsförslag tagits med av andra kammarens förslag? Ingenting! Varför? Jo, därför att andra kammarens uttalande var av sådan art, att det icke gick i stil med det övriga. Vi reserverar oss, att kamrarnas motiveringar gå allt för mycket isär, för att en sammanjämkning skall kunna komma till stånd. Motiveringen bör utgå, i den mån kamrarna bekräftar densamma stannat i olika beslut.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka avslag på statsutskottets förslag.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Kammarens ledamöter äro naturligtvis fullt på det klara med, att vad vi nu diskutera, det är icke den sakfråga, som framkallade debatt, då riksdagen förra gången behandlade detta ärende, utan att det nu gäller, huruvida de av kamrarna fattade besluten skola kunna sammanjämkas. Enligt bestämmelserna i § 63 riksdagsordningen, så skall, därest kamrarna i en fråga stannat i olika beslut, försök till sammanjämkning göras av vederbörande utskott, under förutsättning att besluten äro positiva. I detta fall föreligger den förutsättningen. Båda kamrarnas beslut äro positiva.

Då är frågan, om man på grundval av de olika besluten skall kunna göra någon sammanjämkning. Besluten skilde sig i fråga om motiveringen, icke i fråga om klämman. Motiveringarna äro ju väsentligen olika. I ena fallet gives Kungl. Maj:t, som den föregående talaren mycket riktigt anmärkte, en finansfullmakt, med stöd av vilken Kungl. Maj:t kan använda ett större belopp än som beräknats för ett visst ändamål. Nu kan man icke säga, att därför att Kungl. Maj:t icke begärt en finansfullmakt är det orätt av riksdagen att giva en sådan. Lika väl som riksdagen kan avslå en av Kungl. Maj:t framställd begäran om en finansfullmakt kan riksdagen giva Kungl. Maj:t en sådan fullmakt, även om Kungl. Maj:t icke begärt sådan.

Nu har det här gjorts gällande, att de olika motiveringarna icke gärna kunna sammanjämkas, och man har sagt, att när motiveringarna äro olika skola vid en sammanjämkning de delar av motiveringarna, som icke överensstämma, förfalla. Man kan göra en sammanjämkning så, att man hemställer till den ena kammaren att biträda medkammarens beslut. Man kan sålunda formellt hemställa att andra kammaren skall biträda första kammarens beslut. Här har emellertid utskottet försökt sig på en lösning av den innebörd, som framgår av 63 § i riksdagsordningen, och sökt åstadkomma en kompromiss mellan kamrarna. Lika väl som man kan försöka få till stånd en kompromiss mellan olika meningar i ett utskott, kan man försöka få fram en kompromiss för det fall att kamrarna stannat i olika beslut.

Man kan icke här med skäl göra gällande, att det icke går att sammanjämkna motiveringarna. Riksdagen har förut många gånger på kompromissvägen sammanjämkat motiveringar. En gång skedde det 1888, en gång 1903, 1905 och 1919, två gånger 1925 och slutligen en gång 1931. Det är sålunda möjligt att förfara så. Det finns många prejudikat. Det går icke att göra gällande, att det

Kamrarnas skiljaktiga beslut rörande om- och nybyggnadsarbeten vid dövtumskolorna. (Forts.)

är orimligt att försöka sig på en kompromiss mellan de olika motiveringarna, som utskottet nu försökt sig på.

Jag ber att kort och gott få yrka bifall till utskottets sammanjämningsförslag.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Den föregående talaren yttrade, att det varit rätt vanligt att sammanjämkning skett för det fall att kamrarna stannat vid samma beslut fastän med olika motiveringar. Förutsättningen för ett sådant förfarande skulle då vara att båda kamrarna fattat positiva beslut i den sak det gäller. Jag vill i anledning därav säga, att andra kammarens beslut i den sak det nu gäller icke var positivt utan negativt. Första kammarens beslut var däremot positivt, ty den kammaren ville gå in för en standard, som var högre än den som Kungl. Maj:t föreslagit. Här ligger kärnpunkten i frågan. Det är icke så mycket kostnadernas belopp — det är ju 30,000 kronor, som det här gäller — som här är avgörande, utan avgörande torde vara dels det konstitutionella i denna sak, dels det principiella i själva beslutet.

Vad den konstitutionella sidan av saken beträffar, så har herr Svensson i Grönvik betonat, att det alltid varit regel att, då kamrarna fattat samma beslut beträffande klämman men olika beslut beträffande motiveringen, de delar av motiveringarna, som icke äro gemensamma för båda, utgå. Därför tycker jag, att det enda riktiga vore, att denna gamla regel tillämpas i detta fall. Då bör alltså hela motiveringen bortfalla och kvar står således klämman, det vill säga Kungl. Maj:ts förslag. Om detta icke skulle låta sig göra och man vill göra gällande, att det ligger en finansfullmakt bakom första kammarens beslut, då blir det enda riktiga att frågan löses genom gemensam votering. Det brukar väl ändå icke vara vanligt, att man, om kamrarna stanna vid olika beslut, företar sammanjämkning i dylikt fall, utan då brukar frågan avgöras genom gemensam votering.

Det är emellertid den principiella sidan av denna sak, som för mig är den mest avgörande. Tager man utskottets sammanjämningsförslag, har man därmed sagt ifrån, att man icke vill godkänna den nedskärning av den höga standard, som man förut har haft. Man sätter stopp för den besparingsaktion, som 1940 års civila byggnadsutredning gått in för och som Kungl. Maj:t också accepterat. Om man bifaller sammanjämningsförslaget har man därmed sagt, att man icke vill vara med om denna besparing.

Enligt reservanternas mening är första kammarens beslut så vitt skilt från det beslut som andra kammaren fattat, att det knappast går att få till stånd en sammanjämkning i saken. Om det icke går att ordna saken genom att motiveringen strykes, så torde enda möjligheten vara att frågan löses medelst gemensam votering. Jag kan således icke acceptera sammanjämningsförslaget och hemställer därför liksom herr Svensson i Grönvik att kammaren måtte avslå detta sammanjämningsförslag.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Herr Hansson i Rubbestad kunde icke motstå frestelsen att gå in på några reflexioner i själva sakfrågan. Den föreligger icke nu. Vad vi ha att avgöra är frågan, huruvida vi kunna sammanjämka de olika kamrarnas beslut eller icke.

Jag har med stöd av många prejudikat visat upp, att det går för sig att göra en sammanjämkning i detta fall. Jag vill erinra herr Hansson i Rubbestad om, att man kan sammanjämka olika beslut i anslagsfrågor enligt 65 § i riksdagsordningen. Där gäller också regeln i 63 §, att man i första hand bör försöka sammanjämkning. Så har också skett upprepade gånger i riksdagen.

Kamrarnas skiljaktiga beslut rörande om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

Det hjälper icke, herr Hansson i Rubbestad, att skaka på huvudet. Jag har varit med om förut att riksdagen antagit sådana här slags sammanjämningsförslag.

Till slut vill jag ytterligare meddela, att första kammaren med stor majoritet bifallit utskottets förslag till sammanjämnning.

Herr Svensson i Grönvik: Endast några ord, herr talman! Sammanjämnning kan ju äga rum efter olika metoder. Herr Jonsson i Eskilstuna nämnde bland annat, att den ena kammaren kan inbjudas att biträda medkammarens beslut. Det hade, om jag får använda det uttrycket, varit mera renhårigt i detta fall, ty när det gäller motiveringen innebär detta sammanjämningsförslag ingenting annat, än att andra kammaren inbjudes att biträda första kammarens beslut, blott med den ändringen att beloppet i någon mån ändrats. I den punkten föreligger en kompromiss. Vad motiveringen beträffar, är det, med undantag av de ord, som jag förut citerade, första kammarens motivering, som föreslås till antagande.

Herr Jonsson i Eskilstuna medgav att anledningen till att i sammanjämningsförslaget icke intagits något av den motivering, som blev föremål för andra kammarens beslut, var att den motiveringen gick i motsatt riktning mot den av första kammaren beslutade. Just den omständigheten är, menar jag, ett motiv för att det icke går att sammanjämka motiveringar, som gå i olika riktningar. Det är ett ytterligare skäl varför man bör vara betänksam, när det gäller att antaga detta sammanjämningsförslag, som, vad gäller motiveringen, icke på något sätt tillmötesgår andra kammaren, utan helt tillmötesgår första kammaren och detta fastän man icke inbjudit andra kammaren att antaga första kammarens motivering. Detta är enligt min mening tillräckligt skäl för att icke godtaga det sammanjämningsförslag, som nu föreligger.

Sedan nämnde herr Jonsson i Eskilstuna, att det var utskottets skyldighet att komma med ett sammanjämningsförslag. Den saken har jag icke diskuterat. Man har sökt få en sammanjämnning till stånd, men enligt min uppfattning borde man icke ha kommit med förslag till sådan. Det hade varit riktigare, det upprepar jag, att inbjuda den ena kammaren att biträda medkammarens beslut. Ett sådant förslag föreligger emellertid icke här.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag kan icke underlåta att med anledning av herr Svenssons i Grönvik resonemang begära ordet och framföra några synpunkter.

Herr Svensson i Grönvik sökte här liksom i utskottet göra gällande, att det i detta sammanhang måste göras en bestämd skillnad mellan kläm och motivering, och menade, att när det föreligger identiskt samma beslut i fråga om klämman men olika beslut beträffande motiveringen, kan en sammanjämnning icke komma i fråga. Jag vill härom endast kort och gott säga, att riksdagsordningen icke vet om någon sådan skillnad mellan motivering och kläm. Där talas endast om kamrarnas beslut, och kamrarnas beslut taga sig uttryck både i motivering och kläm. Som statsutskottets ärade vice ordförande här anført, har det många gånger förekommit, att det, även om motiveringarna varit skiljaktiga till sitt innehåll, förelegat skäl att följa riksdagsordningens föreskrifter och försöka med en sammanjämnning även i fråga om motiveringarna.

Det påpekas här fullkomligt riktigt, herr talman, att det icke bör förekomma någon sakdebatt i anledning av detta memorial, och jag skall därför icke giva

Kamrarnas skiljaktiga beslut rörande om- och nybyggnadsarbeten vid dövtumskolorna. (Forts.)

mig in på någon sådan. Men då herr Hansson i Rubbestad sade, att hans ståndpunkt bestämdes av den principiella sidan av saken, och han sökte göra gällande, att ett bifall till det förslag, som här föreligger, skulle innebära, att riksdagen icke godkänner en begränsning av vår höga byggnadsstandard, måste jag inlägga en bestämd gensaga. I här ifrågavarande byggnadsföretag, där de först beräknade byggnadskostnaderna uppgå till nära två miljoner kronor, har man nu genom civila byggnadsutredningen föreslagit ett nedbringande av kostnaderna med 780,000 kronor. Vad innebär nu sammanjämningsförslaget, reellt sett? Jo, att man i sak accepterar en nedskärning med 750,000 kronor och giver Kungl. Maj:t fullmakt att göra en viss utredning. Om det av denna visar sig erforderligt, lämnas medgivande till att Kungl. Maj:t får överskrida byggnadskostnaderna, sådana de fixerats efter de senast skeddade nedskärningarna, med 30,000 kronor.

Jag överlämnar till kammaren att bedöma, om den tolkning av sammanjämningsförslagets sakliga innebörd, som herr Hansson i Rubbestad här framlagt, är den riktiga. Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets i memorialet avgivna förslag.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Jag anser det fortfarande angeläget understryka, att vi här icke diskutera sakfrågan, att vi icke nu röra oss med den tvist, som vi rörde oss med då ärendet förra gången behandlades.

Sedan vill jag upplysa herr Hansson i Rubbestad därom, att det var ett positivt beslut, som andra kammaren den gången fattade. Båda kamrarna ha fattat beslut att bygga för dövtumsinstitutet i Härnösand. Hade beslutet för andra kammarens del icke varit positivt, skulle kammaren avslagit förslaget härom. Då hade andra kammarens beslut varit negativt.

Herr Svensson i Grönvik gjorde gällande att sammanjämningsförslaget i sak icke skulle innebära någonting annat än att andra kammaren anmodas biträda första kammarens beslut. Jag är icke ense med honom i detta fall, men låt gå för det resonemanget. Men om det är riktigt, innebär reservanternas förslag i ännu högre grad att första kammaren inbjudes att helt och fullt biträda andra kammarens beslut.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Det förefaller mig vara mera naturligt, att första kammaren med sina 150 ledamöter ansluter sig till andra kammarens beslut, än att andra kammaren med sina 230 ledamöter skulle ansluta sig till första kammarens beslut.

När herr Holmdahl vill göra gällande, att det här rör sig om stora besparingar, vill jag framhålla, att vi skola komma ihåg, att flera av de föreslagna byggnaderna icke äro uppförda, och det är för uppförande av dessa byggnader som resten av anslagsbeloppet är avsett. Denna del av beloppet står således kvar, om man längre fram skulle vilja uppföra dessa byggnader. Det innebär alltså icke någon besparing, att man till framtiden uppskjuter att taga i anspråk dessa mycket stora belopp.

Principfrågan är för mig den, huruvida man här skall gå in för en begränsning av de besparingar, som äro nödvändiga med hänsyn till tidsförhållandena eller icke. Det är ur principiell synpunkt som jag icke kan vara med om detta förslag till sammanjämnning, alldenstund det går ut på att förhindra den kraftiga besparing, som Kungl. Maj:t och civila byggnadsutredningen velat vara med om.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och förklarade herr

Kamrarnas skiljaktiga beslut rörande om- och nybyggnadsarbeten vid döstumskolorna. (Forts.)

talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om dyrtidstillägg å blindhetsersättning, m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Förslag till förordning om dyrtidstillägg å blindhetsersättning, m. m.

Genom en den 7 februari 1941 dagtecknad proposition, nr 41, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om dyrtidstillägg å blindhetsersättning,

dels medgiva, att det för budgetåret 1940/41 anvisade förslagsanslaget till Ersättning åt blinda m. m. finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning för första halvåret 1941 av de i författningsförslaget omförmälda dyrtidstilläggen å blindhetsersättningar,

dels ock till Ersättning åt blinda m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 1,900,000 kronor.

I anledning av propositionen hade i andra kammaren väckts en motion, nr 244, av herr *Senander m. fl.* I motionen hade hemställts, att riksdagen måtte besluta godkänna ett av pensionsstyrelsen framlagt förslag till reglering av blindhetsersättningen och att dyrtidstillägg i enlighet med vad som föreslagits i propositionen måtte utgå på de i pensionsstyrelsens förslag angivna beloppen, samt alternativt, att de nu föreslagna dyrtidstilläggen måtte höjas så, att tre extra månadsersättningar utbetalades som tillägg på nu gällande blindhetsersättningar.

Utskottet hemställde,

1) att det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning om dyrtidstillägg å blindhetsersättning måtte av riksdagen antagas;

2) att riksdagen måtte

dels medgiva, att det för budgetåret 1940/41 anvisade förslagsanslaget till Ersättning åt blinda m. m. finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning för första halvåret 1941 av de i det föregående omförmälda dyrtidstilläggen å blindhetsersättningar,

dels ock till Ersättning åt blinda m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 1,900,000 kronor;

Förslag till förordning om dyrtidstillägg å blindhetsersättning, m. m. (Forts.)

3) att motionen II: 244 måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1) och 2) hemställt.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Vi ha i anledning av denna proposition väckt en motion, och jag vill innan frågan avgöres säga några ord.

De nuvarande bestämmelserna om stöd åt de blinda fastställdes av riksdagen redan 1934, 1937 ansåg riksdagen denna lösning otillfredsställande och begärde därför i skrivelse till regeringen utredning och förslag om förbättring av ersättningen åt de blinda. Regeringen uppdrog 1937 åt pensionsstyrelsen att utreda frågan, och denna hade redan 1938 utarbetat ett förslag om en dyrortsgruppering av denna blindhetsersättning. Det är detta förslag, som alltså framlades 1938, som vi i motion nr 244 begärt att riksdagen skulle ansluta sig till. Regeringen har också berört frågan men anser, att man inte nu bör fatta beslut om en dyrortsgruppering på grund därav att saken hänskjutits till ett slags mammututredning på det socialpolitiska området, där mycket talar för att frågan kommer att få ligga ganska länge innan ett avgörande sker.

När riksdagen fattade sitt beslut om blindhetsersättning 1934, var levnads-kostnadsindex 154. Nu rör det sig om 210—215. Det betyder, att de blinda ha fått en reell försämring av den ersättning, som de skulle erhålla, i fråga om köpkraften, som motsvarar åtminstone 25 %.

Den kompensation, som regeringen nu föreslår och som utskottet har anslutit sig till, motsvarar en kompensation av en sjättedel. Den motsvarar alltså inte ens den fördyring, som skett sedan krigsutbrottet, och långt mindre den försämring som ägt rum i penningvärdet sedan riksdagen fattade sitt beslut om blindhetsersättningen. På grund därav ansågo vi det skäligt att man redan nu, eftersom frågan är utredd och riksdagen har fått sin vilja fram i detta avseende, borde fatta ett beslut i enlighet med det förslag, som framlagts och som ju, så vitt jag förstår, ingen anser oskäligt högt tilltaget. Vi ha emellertid föreslagit, att därest detta inte skulle godkännas, skulle man ge tre extra månadsersättningar. Det betyder alltså en kompensation av ungefär $\frac{1}{4}$ av nu utgående blindhetsersättningar.

Jag vet, herr talman, att frågan i realiteten redan är avgjord, men det är så många människor, som äro beroende av denna frågas lösning, och det är kanske de sämst ställda av alla. Därför har jag inte kunnat underlåta att ändå yrka bifall till den motion, som vi ha väckt, d. v. s. jag föreslår att det första yrkandet, nämligen att riksdagen måtte besluta godkänna pensionsstyrelsens här ovan omnämnda förslag och att dyrtidstillägg i enlighet med vad som föreslagits i nu föreliggande proposition måtte utgå på de i detta förslag angivna beloppen, ställes som motförslag till utskottets.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag tror man kan säga, att både departementschefen och utskottet ha fullt klart för sig, att detta är en grupp människor, som särskilt behöver samhällets hjälp, men man har inte ansett att man nu bör ta steget fullt ut angående dyrortsgrupperingen för detta anslag. Vi skola komma ihåg, att hela frågan om dyrortsgruppering är under utredning. Gång på gång framkomma förslag om att man helt skall stryka den. Vi komma snart fram till en motion från annat håll, där man framhåller just den saken. Då har man i utskottet sagt sig, att för närvarande äro prisförhållandena så ojämna, att det är svårt att beräkna dem, och därför vill man inte ge sig in på en så radikal förändring som att övergå till dyrortsgruppering av de blindas anslag. Man har ansett, att den bästa vägen vore att göra här så som man har

Förslag till förordning om dyrtidstillägg å blindhetsersättning, m. m. (Forts.) gjord med folkpensionerna och barnbidragen, d. v. s. ge ett extra tillskott, som man lägger på det sättet, att det är ingen svårighet att öka på det till tre extra månadsersättningar — eller fyra, om så skulle vara — ifall det visar sig nödvändigt. Enligt utskottets förslag skulle det bli två, en på varje halvår.

Man har också sagt vid behandlingen av denna fråga i ett annat sammanhang, att just denna åtgärd gör det möjligt att så fort som möjligt få fram denna hjälp, nämligen redan under februari eller mars. Jag tror att det för de blinda, i den situation som vi nu äro, är en mycket tacknämlig sak att den hjälp som kommer kommer så snart som möjligt. Det finns möjligheter att sedan få fram flera sådana månadsanslag, om det skulle visa sig att förhållandena tvinga fram en sådan sak.

Jag tror, herr talman, att vi kunna känna oss något så när lugna i våra samveten, ty här ha vi i alla fall räckt en hjälpande hand åt de blinda, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det första av de alternativa yrkandena i motionen II: 244; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 65, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkandet nr 2 bifölles även av första kammaren.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 § förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgiroörelse, jämte en i ämnet väckt motion; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktioner för riksdagens justitieombudsman och militieombudsman;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 213 och 215 §§ lagen den 25 maj 1917 (nr 257) om försäkringsrörelse;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av konkurslagen;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1941/42 m. m.; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 20 december 1940 dagtecknad proposition, nr 4, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Härigenom förordnas, att den för åren 1938—1941 gällande indelningen i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering skall äga förlängd giltighet till och med utgången av år 1943.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i *Svensk författningssamling*.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 173 av herr *John Gustavsson m. fl.* och motionen i andra kammaren nr 232 av herrar *Gardell* och *Mattsson*.

Utskottet hemställde,

- A. att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen; samt
- B. att motionerna I: 173 och II: 232 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

- 1) av herr *Holstenson*;
- 2) av herr *von Seth*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Hagberg* i Malmö: Herr talman! Det skulle onekligen te sig ganska lockande att vid detta utlåtande och i detta ämne anställa några allmänna politiska betraktelser. Man skulle sålunda kunna bringa i erinran vad som i denna fråga hände 1936, och hur en meningsriktning här i riksdagen vid den tidpunkten ställde sig. Man skulle också kunna bringa i erinran vad som hände 1937, och hur samma meningsriktning vid den tidpunkten ställde sig i samma spörsmål. Jag har den uppfattningen, att en mera utpräglad fasthet i saken hade gagnat denna angelägenhet såsom sådan, och jag tror också man kan säga, att den politiska utvecklingen i landet kanske i någon mån även hade vunnit på en större konsekvens från nämnda meningsriktnings sida i detta spörsmål. Jag skall emellertid inte uppehålla mig härvid. Det är ju rätt gagn-

*Förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om
folkpensionering. (Forts.)*

löst att nu tala om den snö, som föll i fjol. Jag vill låta det bero med vad jag har anfört här i denna del.

Däremot skulle jag vilja säga några ord om saken såsom sådan. Först vill jag då beklaga den splittrade behandling, som måste komma dessa spörsmål till del på grund av de rätt osmidiga arbetsformer, som äro för handen här i riksdagen. Jag vill erinra kammarledamöterna därom, att i dyrortsspörsmålet förefinnes för närvarande ett komplex av framställningar, berörande olika sidor av denna mycket viktiga angelägenhet. Ett par av dem äro remitterade till statsutskottet, jag tror det är tre framställningar. Ett par äro remitterade till bevillningsutskottet, där de för närvarande äro föremål för prövning, och slutligen är en kungl. proposition jämte i anledning därav väckta motioner hänvisade till behandling av andra lagutskottet, vars utlåtande vi nu ha att yttra oss över. Jag tror, att kammarens ärade ledamöter ge mig rätt när jag säger, att det nog hade varit till fördel för en allsidig och fullständig behandling av detta problem, om alla dessa framställningar hade kommit till kammaren i ett sammanhang. Nu komma de peu à peu. I dag ha vi detta betänkande från andra lagutskottet. Om någon tid få vi ett motsvarande från statsutskottet. Detta torde dock dröja, ty, enligt vad jag förvissat mig om, har statsutskottet remitterat dessa framställningar till socialstyrelsen. Och sedan få vi in ett utlåtande från bevillningsutskottet. Alla gälla praktiskt taget samma sak. Ärendet blir ju därigenom sönderhackat, varav naturligtvis följer, att en verkligt saklig behandling är mycket svår att få till stånd. Man får i stället ta ståndpunkt till dessa motioner allt eftersom de komma.

Vad nu beträffar denna kungl. proposition så vill jag säga, att jag kan förstå Kungl. Maj:t i viss mån, när man gör gällande, att det labila läget på prismarknaden nu är sådant, att man inte anser sig kunna göra något annat än hemställa om en prolongation på ytterligare två år av nu gällande bestämmelser beträffande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering. Å andra sidan få vi vara ganska ense därom, att förhållandena inom ramen av detta stora komplex dock numera gestaltat sig så, att riksdagen inte alltför länge kan skjuta denna fråga ifrån sig utan måste försöka att ta ståndpunkt till densamma. Hela detta system har ju nu ett par decennier på nacken. Det har visserligen under denna tid reviderats ett par gånger, men man får nog säga, att systemet inte har full relevans till förhållandena sådana som de nu ligga till. Det fungerar ganska otillfredsställande, och vi skola inte vara blinda för att det råder ett betydande missnöje beträffande dessa ting i landet, kanske framför allt på landsbygden, som känner sig missgynnad genom det sätt, på vilket systemet verkar. Detta må ju anses tämligen naturligt, ty man kunde väl, när man konstruerade denna apparat, knappast förutse den utjämning i fråga om levnadskostnaderna mellan stad och land, som sedermera har satt in, en utjämning, som synes bli alltmer framträdande med varje år som går.

Det är ju inom parentes, herr talman, rätt egendomligt att konstatera, att en bidragande orsak till denna utjämning av levnadskostnaderna mellan stad och land nog är de stora jordbruksorganisationernas verksamhet. Denna verksamhet har ju i andra hänseenden varit av en enorm betydelse för landsbygden, men samtidigt har ostridigt en viss följdverkan uppkommit, som man inte har räknat med, nämligen den konsekvensen, att dessa stora organisationer så småningom bringa naturhushållningen att upphöra. Jordbrukarna leverera sina produkter till sina organisationer, vilket ju är fullständigt riktigt, och köpa dem tillbaka därifrån, men därigenom lyftes prisläget på landsbygden mer eller mindre upp i grannskapet av prisläget i städerna, och denna utjämning, som jag talade om för ett ögonblick sedan, fortskrider. Det gäller mångahanda ting. Den gäller inte bara de rena livsmedlen. Den gäller kläder och annat och tyvärr

Förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering. (Forts.)

också bostadsförhållandena, hyror och vad därmed hänger samman. Jag skall emellertid här inte närmare uppehålla mig vid dessa ting. Det torde bli anledning att återkomma till dem, när de andra motionerna bringas under kammarens omprövning.

Däremot vill jag ifrågasätta, om det kan vara riktigt att i nuvarande läge följa Kungl. Maj:t när Kungl. Maj:t föreslår en prolongation på två år. Det är ju visserligen sant, att prisförhållandena förete en betydande rörlighet, en utpräglad labilitet. Men, herr talman, när kunna vi räkna med att en bestående förändring till det bättre kan inträda? Det kommer väl att dröja mycket, mycket länge. Helt säkert måste vi räkna med denna labilitet under många år framåt, och detta alldeles oavsett huruvida kriget kommer att fortsätta eller huruvida en fred mot förmodan skulle, som man säger, »bryta ut». Jag tror således inte, att man kan skjuta ifrån sig detta spörsmål genom att uteslutande hänvisa till labiliteten på prisområdet. Jag skulle därför gärna se, att kammaren för sin del handlade så att man givetvis tog propositionen — det kunna vi inte komma förbi — men inskränkte prolongationen av nu gällande bestämmelser till ett år. Ty spörsmålet tränger sig på oss med allt större kraft för varje år, och, även om kamrarna skulle följa Kungl. Maj:t och gå med på två år, är jag säker på, att ett betydande antal framställningar nästa år ligga på kamrarnas bord och då tvinga fram en debatt och ett ståndpunktstagande.

Det finns enligt min mening ytterligare ett motiv för att man här skulle i så måtto förändra propositionen. Om man tar ett år, vinner man paritet med de bestämmelser, som gälla indelningen för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunal inkomstskatt, varom kamrarnas ledamöter kunna läsa nederst på sidan 2 i utskottets utlåtande. Riksdagen har ju givit dessa bestämmelser förlängd giltighet, men de skola inte gälla mer än till och med utgången av 1942. Det är ju ett spörsmål, som ligger helt i linje med den fråga, som vi här behandla. Om nu kammaren beslutar att förändra Kungl. Maj:ts proposition så, att man tar en prolongation på ett år, alltså till och med 1942, så vinner man full samstämmighet med det beslut, som riksdagen tidigare fattat i fråga om indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunal inkomstskatt. Då blir det tillfälle att ta upp hela det stora spörsmålet om dyrortsgrupperingen i ett sammanhang, och, såvitt jag förstår, kan frågan inte annat än vinna på en sådan ordning.

För att kammaren skall kunna bli i tillfälle att, om den så önskar, träffa ett sådant avgörande fordras ju dels en väsentlig förändring i utskottets motivering dels också en förändring i utskottets kläm. Jag har tillåtit mig att med hänsyn till vad jag här har anfört och med hänsyn till den allmänna uppfattning jag har i detta spörsmål formulera en något förändrad utskottsmotivering, som skulle sätta kammaren i tillfälle att ta den ståndpunkt, som jag anser vara den riktiga. Jag har den uppfattningen, att utskottsutlåtandet skulle kunna ges följande lydelse:

»Med hänsyn till svårigheterna att för närvarande bedöma förskjutningarna i levnadskostnaderna anser sig utskottet endast på så sätt kunna biträda förevarande proposition, att åt den nu gällande indelningen skall givas förlängd giltighet blott intill utgången av år 1942.

Den i motionerna I: 173 och II: 232 berörda frågan om upphävande av folkpensionernas dyrortsgruppering utgör en del av det större spörsmålet, huruvida en dyrortsgruppering i olika hänseenden överhuvud taget bör bibehållas eller icke. Enligt utskottets mening torde spörsmålet om dyrortsgradering, i stället för att blott avse folkpensionerna, böra övervägas i dess helhet, varom till andra utskott remitterade motioner föreligga vid årets riksdag, vilka ännu

Förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering. (Forts.)

ej behandlats av kamrarna. Utskottet finner sig med hänsyn härtill icke kunna tillstyrka bifall till det i motionerna framställda yrkandet.

Utskottet vill dessutom erinra, att enligt vad utskottet inhämtat socialvårdskommittén har för avsikt att till prövning upptaga frågan om en med hänsyn till behovet mera ändamålsenlig avvägning av folkpensionerna. Därvid kunna de i motionerna berörda omständigheterna, i den mån de böra inverka på frågan om folkpensionernas storlek, komma att vinna erforderligt beaktande.»

Detta skulle alltså, herr talman, vara mitt förslag till utskottets motivering. Klämman hade jag tänkt mig sålunda:

»Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 4 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga följande förslag till

Lag

angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Härigenom förordnas, att den för åren 1938—41 gällande¹ indelningen i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering skall äga förlängd giltighet till och med utgången av år 1942.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

B. Att motionerna I: 173 och II: 232 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.»

Det sista yrkandet är ju detsamma, som utskottet kommit fram till. Jag förmenar alltså, herr talman, att om kamrarna biträda ett sådant kompromissyrkande som detta, skapar man en plattform för att nästa år kunna taga upp hela det stora dyrortsgrupperingsproblemet med utsikt att då lyckas få en rättsida på det. Att vi måste komma till rätta med dessa spörsmål finner jag alldeles uppenbart, och vad som i det hänseendet uttalats i de många motioner, som blivit väckta, vinner min fulla anslutning.

Herr talman! Under hänvisning till vad jag anført hemställer jag om bifall till det av mig framställda yrkandet, avseende dels utskottets motivering, dels dess kläm.

Herr **Erlander**: Herr talman! Jag har inte för avsikt att taga upp någon principdiskussion om lämpligheten av dyrortsgruppering eller ej, när det gäller folkpensionerna. Den frågan ligger, såsom det här har erinrats om flera gånger, under socialvårdskommitténs prövning, och jag tror inte, att vi vinna mycket med att nu ägna saken mycken diskussion. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att det finns en del skäl, som ganska bestämt peka på att dyrortsgrupperingen bör vara kvar. Jag vill bl. a. erinra därom, att socialvårdskommitténs sista undersökningar visat, att antalet folkpensionärer, som behöva fattigvård för att kunna draga sig fram, är betydligt större i dyrorterna än i de billigare orterna. Detta synes mig giva vid handen, att ett behov av dyrortsgruppering här föreligger. Men jag skall, som sagt, inte taga upp en principdiskussion i frågan. Den kommer att få sin behandling, när socialvårdskommittén en gång i tiden framlägger sitt förslag.

¹ Jfr SFS 1937: 163 och 1940: 157.

Förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering. (Forts.)

Inte heller tror jag, att det lönar sig mycket att nu gå in på hur dyrortsgrupperingen tekniskt skall göras. Jag håller med den föregående talaren om att det kunde vara ganska klokt att få till stånd en omprövning av de principer, som ligga till grund för själva tekniken, när det gäller att fastställa, till vilken dyrortsgrupp en ort skall höra. Men den frågan får också tagas upp i sitt sammanhang. Helst skulle man ju se, att diskussionen därom finge föras och avgörandet fattas vid en tidpunkt, då stabilara och lugnare förhållanden inträtt på prismsmarknaden än de som nu äro rådande.

Anledningen till att jag begärde ordet, herr talman, var herr Hagbergs yrkande. Han menar, att då allting är så ovisst som det för närvarande är, bör man få tillfälle att pröva dessa ting vid 1942 års riksdag och att den lag, som vi nu skola antaga, därför endast bör gälla fram till utgången av 1942. Herr Hagberg anser, att om vi taga Kungl. Maj:ts förslag, ha vi bundit oss vid en viss dyrortsgruppering — den nuvarande alltså — fram t. o. m. 1943 års utgång. Orsaken till att Kungl. Maj:t lagt saken på det sätt som skett är helt enkelt den, att även om socialvårdskommittén skulle hinna komma med sitt förslag inom den närmaste tiden och även om det skulle kunna igångsättas en undersökning om de tekniska grunderna för dyrortsgrupperingen, kan det inte vara möjligt att få fram dessa ting till riksdagsbeslut under 1942. I vilket fall som helst måste vi antingen skriva, att lagen skall gälla t. o. m. 1943 års utgång eller på nytt besvara riksdagen med en precis likadan proposition till 1942 års riksdag. Detta är det praktiska skälet till att propositionen är skriven på sätt som skett. Men, herr talman, om det mot förmodan skulle visa sig, att frågan är mera lättlost än vi i socialdepartementet tänkt oss och om det går att få fram ett förslag till 1942 års riksdag, så innebär den formella omständighet, att lagen gäller t. o. m. 1943 års utgång, självfallet intet hinder för att 1942 taga upp sakfrågan till prövning. Det är ju ingen grundlag vi nu skriva, utan lagen kan ändras genom ett vanligt, enkelt förslag från Kungl. Maj:ts sida. Vi ha bedömt saken så, att det är större chans att vi skola slippa lägga fram en proposition till 1942 års riksdag, om vi skriva på det sätt, som här skett. Visar det sig, att vi bedömt saken fel, får man komma med kompletterande förslag 1942, så att den lag, som vi nu diskutera, blir ändrad. Något som helst hinder att pröva dessa ting i sitt rätta sammanhang kommer det inte att bli, vare sig man tager Kungl. Maj:ts förslag eller herr Hagbergs i Malmö.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr von Seth: Herr talman! Då jag till utskottets utlåtande fogat en blank reservation, ber jag att med några ord få beröra min principiella inställning till frågan.

Det är ju, såsom framgått av de båda föregående talarnas anföranden, inte lätt att skilja ut och var för sig behandla å ena sidan de spörsmål, som beröras i den föreliggande propositionen å andra sidan problemet om dyrortsgrupperingen överhuvud taget. Det är emellertid glädjande, att det tycks röra sig ganska mycket på detta område, och man har säkerligen inom olika grupper kommit till insikt om att en ändring i de nu rådande förhållandena måste komma till stånd. Men det är givetvis svårt att i nuvarande läge komma fram till ett rättvist resultat och till siffror, som gälla. Alla kostnader nu måste man ju beteckna såsom onormala.

Jag väckte år 1939 tillsammans med herr Kyling en motion, däri vi hemställde, att riksdagen måtte besluta, att frågan om dyrortsgrupperingen skulle

Förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering. (Forts.)

tagas upp till en allsidig prövning och utredning, innan den dyrortsgruppering, som var avsedd att träda i kraft den 1 januari 1941, skulle slutligt fastställas. Detta var ju sålunda före kriget. Riksdagen hade den gången inte vetskap om att kriget skulle bryta ut på hösten 1939 och borde då ha ställt sig litet välvilligare till det föreliggande förslaget. Det avslogs emellertid. Vi ha därför, herr Kyling och jag, tillsammans med herr Lundell i år under den allmänna motionstiden återkommit till frågan och i vår motion nr 175 i denna kammare hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förutsättningslös utredning beträffande utförandet av den framtida levnadskostnadsundersökningen och av de tre dyrortsgrupperingar, som eventuellt skola baseras därå, samt om framläggande av de förslag, vartill utredningen föranleder.

Nu förstå vi, herr talman, fuller väl, att tidpunkten för denna utredning kanske inte just nu kan vara så lämplig, då priserna för närvarande inte kunna tagas till utgångspunkt såsom normala priser. Men å andra sidan kan riksdagen inte år efter år skjuta ifrån sig en principdebatt i denna fråga.

När nu andra lagutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 4 här föreligger, vill jag ingalunda ge anledning till att en principdebatt drages upp i dag i denna sak. Det har också framhållits av herrar Hagberg i Malmö och Erlander, att så icke bör ske. Men då jag fogat en blank reservation till utskottets utlåtande, har jag velat med dessa ord motivera min ställning till frågan. Jag hoppas, att när statsutskottet tagit ställning till det knippe motioner, som väckts i dessa spörsmål, och när dess utlåtande kommit på riksdagens bord, man skall få hela detta problem allsidigt belyst, så att man verkligen kan komma fram till ett principbeslut i denna mycket svårösta sak.

Herr talman! Beträffande yrkandet ber jag att få förena mig med herr Hagberg i Malmö.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag skall följa den föregående talarens exempel och inte inlåta mig på någon längre principdebatt i denna fråga. Men i likhet med honom vill jag uttala min tillfredsställelse över att det blivit en annan inställning till dyrortsgrupperingsfrågan än förut. Motståndet mot en ändring av dyrortsgrupperingen har tidigare alltid kommit från de stora städernas representanter, men nu talade herr Hagberg i Malmö för en omändring av det system, som vi nu ha. — I det sammanhanget vill jag säga, att jag knappast förstår hans spark — om jag så får säga — åt bondeförbundet i början av hans anförande, då han sade, att han ville ha klarare linjer, och hänvisade till besluten angående dyrortsgruppering 1936 och 1937. Jag vill påminna herr Hagberg om att det knappast inom något parti rådde enighet i den saken. Även inom högern och folkpartiet liksom bland socialdemokraterna var det delade meningar. Den sparken var alltså, menar jag, litet omotiverad.

Huvudsaken är ju emellertid här, att man kan komma fram till bättre förhållanden än de nu rådande. Herr Hagberg i Malmö påpekar, att det blivit mycket ändrade förhållanden sedan 1936, beroende på att prisskillnaden de olika orterna emellan minskats. Det är givet, att så har blivit fallet, och det torde då vara fullt motiverat, att bondeförbundet nu med hänsyn till dessa förändrade förhållanden gör en framstöt just i år beträffande denna sak.

Jag vill för min del säga, att jag i stort sett instämmer i det yrkande, som herr Hagberg i Malmö ställde. Jag anser, att tidpunkten nu är mycket lämplig för att angripa problemet i dess helhet. Då vi förut diskuterat frågan om dyr-

Förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering. (Forts.)

ortsgupperingens slopande, har jag bl. a. framhållit, att en av nackdelarna, som man måste räkna med vid slopandet, är den, att tjänstemännen på dyrorterna inte gärna kunna få en minskning i de löner, som de äro garanterade, och att därför en ändring i lönesystemet måste gå ut på att ge en ökning åt dem som bo på de mindre dyra orterna. Nu befinna vi oss emellertid i det läget, att indexsiffrorna stiga undan för undan. Det nödvändiggör en kompen- sation uppåt, som inte i nuvarande tid behöver komma dem till del, som ha de stora lönerna på dyrorterna — de få bibehålla vad de äro garanterade — men åstadkommer en utjämning och skapar bättre förhållanden för tjänstemännen på de billigare orterna. Därför finner jag den nuvarande tidpunkten mycket lämplig för en ändring av dyrortsgupperingen. Jag har alltså ingenting emot det förslag herr Hagberg i Malmö framförde, att frågan upptages till mera ingående behandling.

Emellertid förvånade jag mig över att han kom till det slut han gjorde be- träffande de framförda motionerna. Han ansåg, att de inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag tycker ju, att om man läser motionens kläm, som går ut på att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att i samband med den förestående omprövningen av andra delar av dyrortsgrup- peringsproblemet även upphävandet av ortsgupperingen av folkpensionerna skall tagas under övertvägande, måste man säga sig, att detta yrkande innefat- tas i herr Hagbergs. Jag anser, att man i stället bör komma fram till att yrka, »att motionerna måtte anses besvarade med vad utskottet ovan anfört». Det blir väl konsekvensen, om man intager den ståndpunkt, som herr Hagberg i Malmö här gjort sig till tolk för.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det av herr Hagberg i Malmö framställda yrkandet med den ändringen i klämman beträffande punkt B., att satsen i stället kommer att lyda: »att motionerna I: 173 och II: 232 måtte anses besvarade med vad utskottet ovan anfört».

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag skall icke på något vis ge mig in på någon redogörelse för huru denna fråga ligger till inom olika partier, den splittring som frågan framkallat o. s. v. Jag skall icke heller ge mig in på principfrågan i och för sig. Det kanske kan konstateras, att det är en fråga, som mer och mer tränger sig på för att få en lösning. Men efter det uttalande, som här gjorts av statssekreteraren i socialdepartementet, tycker jag, att man fått ett ganska bestämt intryck av att denna fråga redan är under utredning och att man därför kan ha att vänta förslag i den ena eller andra riktningen. Att vi nu omedelbart skulle fatta något nytt beslut i denna fråga har icke heller påyrkats av någon. Alla ha erkänt, att det råder så labila penningförhållanden för närvarande, att man icke nu kan vidtaga någon ny dyrortsguppering.

Enligt vad som anförts av statssekreteraren skulle varken ett bifall till utskottets förslag eller ett bifall till herr Hagbergs i Malmö yrkande hindra socialdepartementet från att lägga fram ett förslag i denna fråga tidigare än 1943. Jag drar, herr talman, därav den slutsatsen, att det naturliga är, att vi här rösta för vad som föreslås av utskottet, som ju icke har ställt sig ovil- ligt emot en sådan utredning — tvärtom — men som dock föreslår bifall till Kungl. Maj:ts på praktiska grunder gjorda förslag om förlängd giltighet för den nuvarande ortsgroupsindelningen intill utgången av år 1943.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hagberg** i Malmö: Med anledning av det anförande, som herr Hans- son i Rubbestad här hållit, finner jag icke orsak att vidhålla min hemställan

Förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering. (Forts.)

beträffande punkten B av utskottets kläm, d. v. s. den del därav som gäller motionerna, utan jag kan förena mig med herr Hansson i Rubbestad i hans förslag, att punkten B skall få den lydelsen, att motionerna skola »anses besvarade med vad utskottet ovan anfört». Jag har alltså ingen erinran att göra emot herr Hanssons i Rubbestad anförande i den delen.

I detta anförande instämde herr *von Seth*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herrar Hagberg i Malmö och Hansson i Rubbestad under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herrar Hagberg i Malmö och Hansson i Rubbestad under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hagberg i Malmö, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 69 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Anmälde sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 50, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om dyrtidstillägg å blindhetsersättning, m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 2 bifölles även av första kammaren.

§ 17.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 20 december 1940 dagtecknad proposition, nr 5, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m.

Förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m. (Forts.)

Lag

*angående fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 484)
om undantag från gällande bestämmelser rörande
arbetstidens reglering m. m.*

Härigenom förordnas, att lagen den 14 juni 1940 om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m., vilken gäller till och med den 30 juni 1941, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1942.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna nr 160 i första kammaren av herr *Linderot* och nr 208 i andra kammaren av herrar *Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta avslå propositionen.

Utskottet hemställde,

A. att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen; samt

B. att motionerna I: 160 och II: 208 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Åttatimmarslagen, flottnings- och skogshärbärgeslagarna, nattarbetstidslagen, semesterlagen, sjöarbetstidslagen, lantarbetstidslagen, butikstängningslagen och arbetarskyddslagen — så länge dessa lagar gälla, i kraft av riksdagens beslut, äro de att betrakta såsom ytterst värdefulla sociala landvinningar, vilka det arbetande folket tillkämpat sig. Från och med den 14 juni förra året finns emellertid ingen garanti för att dessa lagars bestämmelser ens i sina viktigaste stycken komma att lämnas okränkta. Regeringen har ju nämligen från den tidpunkten fullmakt att, när den så finner lämpligt, sätta dessa lagar ur funktion. Och regeringen har denna fullmakt inte bara i händelse landet befinner sig i krig utan även »vid krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden». Vi leva ju nu ständigt under »krigsfara och under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden», och vi komma att leva under sådana förhållanden så länge det imperialistiska stormaktskriget pågår. Den fullmaktslag regeringen nu vill ha förlängd kommer att utgöra ett ständigt överhängande hot mot den rad av sociala landvinningar för arbetarna, som berörda lagar representera.

Vi ha motionerat om avslag på regeringens begäran om förlängning av fullmakten att sätta dessa lagar ur funktion. Utskottet har inte ödslat med några argument mot vårt förslag. Utskottets ledamöter ha kanske velat spara på argumenten, tills det blev debatt om saken här i kammaren? Jag vill därför beröra några av de frågor vi ställt i motionen, frågor som hittills lämnats obesvarade.

Att regeringen skall inneha fullmakter att sätta arbetarskyddslagarna ur kraft t. o. m. under tider, då vårt land icke befinner sig i krig, kan omöjligen ha någonting att skaffa med stärkandet av landets försvarskraft. Det kan icke vara ett led i stärkandet av folkets försvarskraft att, som redan skett, beröva kvinnorna det skydd för deras hälsa, som ligger i arbetarskyddslagens bestäm-

Förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m. (Forts.)

meler om att de, när de användas i industriellt arbete, skola beredas nattvila genom oavbruten ledighet under minst 11 timmar varje dygn. Regeringen anför själv, att den i ett stort antal fall beviljat eftergifter från denna bestämmelse, ävensom att lantarbetstidslagen under långa tider satts ur funktion.

Vi ha i motionen ställt följande frågor:

»Varför skall det behövas lagar, med vars hjälp bestämmelserna om arbetstidens reglering kunna sättas ur funktion i en tid, när 100,000-tals arbetare äro arbetslösa?

Varför skola arbetarskyddsbestämmelserna uppmjukas och avtrubbas och bestämmelserna till skydd för kvinnornas hälsa upphävas i fabriker, där man tillverkar förnödenheter för rikets försvar och därvid i företagarnas profitintresse driver upp arbetsintensiteten på ett sådant sätt, att riskerna för olycksfall och för arbetarnas hälsa öka?

Varför skall regeringen ha fullmakt att upphäva nattarbetstidslagen för bageriarbetarna, samtidigt som de arbetslösa bageriarbetarnas antal hastigt ökar som en följd av de vidtagna brödransoneringsåtgärderna?

Varför skall det ligga i regeringens hand att kunna ge skogsbolagen tillfälle till att på ett ännu sämre sätt än hittills sörja för skogsarbetarnas bostadsförhållanden i en tid, när bolagens profit stiger i ännu hastigare tempo än vad skogsarbetarnas antal ökar?

Varför skall arbetarnas lagstadgade rätt till semester äventyras av riksdagen — — —?»

Till dessa frågor vill jag tillägga, att det förefaller mig, som om representanterna för majoritetspartiet i riksdagen icke borde bortse ifrån att den regering, som begär fullmakterna, till sin majoritet består av representanter för dem, som först efter en bitter kamp blivit påtvingade åttatimmarslagen, semesterlagen och övriga sociala och arbetarskyddslag, vilkas fortsatta giltighet nu äventyras. Att under sådana förhållanden ge denna regering fullmakt att inskränkt förfoga över arbetstids- och arbetarskyddsbestämmelserna måste endera bero på oförlåtligt politiskt lättsinne av det mest upprörande slag, eller också måste det bero på medveten klasskadlig verksamhet. Kommunisterna vilja icke ha något medansvar inför det arbetarklassens domslut, som säkert en gång kommer att följa på en sådan gärning.

Därför yrkar jag, herr talman, trots vetskapen om att den socialdemokratiska majoriteten i riksdagen fortfarande är förblindad av sin klassamarbetsideologi, bifall till vår motion nr 208, vilken innefattar yrkande om att riksdagen skall besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 5 om lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Att ge en fullmakt är alltid en vanskelig sak, och om man icke tror på den man ger fullmakten till, så måste man naturligtvis känna sig orolig. Men om i förevarande fall någonting skall kunna hjälpa en att komma ifrån den oron, så skall det väl vara den erfarenhet man kunnat göra om lagarnas tillämpning. Jag måste säga, att om man ser på det förhållandet nu efter ett år, så kan jag icke förstå annat, än att man kan känna sig ganska lugn för det sätt, varpå den nuvarande regeringen kan komma att använda sin fullmakt.

Det har här talats om att man riskerar de anställdas semester. Jag vill med anledning därav meddela, att det förekommit en enda anhållan om att få dispens enligt fullmaktslagen från tillämpning av semesterlagen, och den framställningen blev avslagen. Det har icke kommit in en enda anhållan om att

Förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m. (Forts.)

erhålla dispens från tillämpningen av någon av de tre arbetstidslagarna. Alla uppgörelser angående arbetstid ha under det gångna året gjorts med tillämpning av 5 § arbetstidslagen, d. v. s. under samverkan mellan arbetare, arbetsgivare och arbetsrådet. Det är endast beträffande nattarbetstidslagen som man har utnyttjat fullmakten. Och anledningen till att man gjort det har naturligtvis varit den, att situationen gjort det nödvändigt att mycket snabbt sätta i gång med viss tillverkning, där kvinnor varit sysselsatta; det mest påtagliga har ju därvid varit ammunitionsfabrikationen.

Men jag vill påminna den ärade talaren om att när denna fullmaktslag förra året antogs, så skrev andra lagutskottet i sitt utlåtande, att det förutsatte, att paragraferna 4 och 5, d. v. s. de bestämmelser som gälla olycksfall och ohälsa, icke på något sätt skulle rubbas av denna fullmakt. Detta har även mycket noggrant iakttagits, när det gällt tillämpningen av dessa lagar. I de fall, där kvinnor använts i verkligt nattarbete, d. v. s. i treskiftsarbete, har varje kvinna i förväg blivit läkarundersökt. Och kvinnliga yrkesinspektionen har varje gång varit på platsen och sett till, att det fanns tillgång till antingen marketenteri eller möjlighet att värma medförd mat, och det har företagits alla de jämkningar, som ansetts vara av behovet påkallade för att skydda kvinorna mot olycksfall och ohälsa. Jag gjorde mig i dag på morgonen underrättad om resultatet av detta, och det sades mig från kvinnliga yrkesinspektionen, att alla läkarintyg, som kommit in, bestyrka, att någon hälsofara på grund av nattarbete icke i något fall varit påvisbar. Jag är för övrigt litet förvånad över att den ärade talaren alldeles särskilt angrep denna lag, därför att inom hans eget parti finns det ganska stora kvinnliga grupper, som äro direkta motståndare till hela lagen om förbud för vuxna kvinnor att själva bestämma över sin arbetstid. Men den frågan är en principalsak, som jag icke nu skall ge mig in på.

Vi kunna lugnt godtaga förlängningen av denna fullmaktslag i medvetande om att Kungl. Maj:t kommer att med den allra största noggrannhet se till, att det icke blir någonting som skadar de arbetande. Utifrån den motiveringen har utskottet givit sin tillstyrkan till förslaget, och ur samma synpunkt vågar jag, herr talman, med gott samvete göra detsamma.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vicetalmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som på Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen om tjänsteplikt m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt m. m.

Genom en den 20 december 1940 dagtecknad proposition, nr 6, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionens bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 december 1939 om tjänsteplikt samt lagen samma dag (nr 935) om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den

Förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen om tjänsteplikt m. m.
(Forts.)

28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, vilka gälla till och med den 31 mars 1941, skola äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1942.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Vi ha redan tidigare både i motion och tal utvecklat de skäl, som vi anse tala för att denna lag icke borde bestå i fortsättningen. Jag nöjer mig därför med att hänvisa till detta. För att här markera, att det i alla fall finns åtskilliga, som icke äro eniga om att denna tjänstepliktslag skall bestå, skall jag be att få yrka avslag på utskottets förslag.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som på Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 19.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 januari 1941 dagtecknad proposition, nr 17, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

*angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856)
om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.*

Härigenom förordnas, att lagen den 15 december 1939 om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän skall gälla krigsriskersättning som belöper å tiden till och med den 30 juni 1942.

Denna lag träder i kraft dagen efter den då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionen nr 104 i första kammaren av herr *Linderot* och motionen nr 93 i andra kammaren av herr *Persson* i Stockholm m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän. (Forts.)

Utskottet hemställde,

A. att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen; samt

B. att motionerna I: 104 och II: 93 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! När denna lag första gången behandlades väckte den ganska starkt missnöje i den svenska riksdagen. Missnöjet i riksdagen var emellertid bara en mild västanfläkt jämfört med den storm, som mötte lagen från sjöfolkets sida och som ju sedan tvingade regeringen att i ganska väsentliga stycken sätta lagen ur kraft.

För vår del vände vi oss emot lagen framför allt av två skäl. Det ena var den omständigheten, att denna lag var att betrakta som en klasslag. Man har icke tänkt på att för någon annan arbetargrupp än sjömännen innehålla en del av vederbörandes avlöning och upphöja sig själv till förvaltare av densamma. Detta skäl kvarstår naturligtvis fortfarande, även om regeringen genom en senare kungörelse genomfört en rad uppmjukningar av denna lagstiftning. Vi vände oss mot denna lagstiftning också därför att vi med hänsyn till det labila läget på penningmarknaden och med hänsyn till den politik, som regering och riksdag förde, ansågo att det var mycket stor anledning förutsätta, att penningvärdet skulle komma att undergå en mycket genomgripande förändring. Detta har ju också skett. I stort sett kan man väl säga, att den svenska kronan förlorat mellan en fjärdedel och en tredjedel av den köpkraft den hade, när storkriget utbröt. Det var från den utgångspunkten som vi ansågo, att det faktiskt skulle innebära att man berövade sjöfolket en del av dess intjänta löns köpkraft, om man genom statligt beslut skulle innehålla dess krigsrisk ersättning under en tid av två år.

Regeringen själv hade motiverat denna lagstiftning till en början med att det skulle vara så ovanligt för sjöfolket att det fick sina fingrar på så mycket pengar att det för dess eget bästa var angeläget att man sörjde för att vederbörande icke blev i tillfälle att förstöra dessa pengar på en gång. Vidare motiverade man denna lagstiftning med att det skulle vara besvärligt för redarna att i främmande hamnar utbetala så stora avlöningar, som det härvidlag kunde bli fråga om. Förhållandet är nu det att en stor del av den svenska handels-sjöflottan intjänar sina pengar på utländsk sjöfart. De svårigheter, som man motiverat denna uppseendeväckande lagstiftning med, borde därför icke tillmätas denna stora betydelse.

Man ansåg vidare, att det ur nationalekonomisk synpunkt skulle vara illa, om i utlandet förbrukades pengar, som på detta sätt förtjänats av sjömännen. Och slutligen angav man som skäl vissa skatteintressen. Beträffande den nationalekonomiska synpunkten vill jag ju säga, att det därvidlag icke rör sig om så värst stora penningbelopp. Detta ger mig också anledning att upprepa vad som sades i fjol eller på hösten 1939, om jag icke missminner mig, nämligen att om man företräder sådana synpunkter måste man söka föra fram en lagstiftning, som i allmänhet hindrar folk att förbruka pengar i utlandet. Men jag misstänker att detta skulle komma att medföra allmänt gny, icke med hänsyn till de fattiga sjömännen utan med tanke på alla dessa som med obergrensade penningtillgångar i stort sett trots valutaspärrar kunna resa till utländska badorter och förlusta sig och förbruka pengar. Jag anser ju för min del, att de skäl, som då anfördes mot denna lagstiftning, alltjämt kvarstå.

Jag är överhuvud taget överraskad över att regeringen framlagt förslag om

Förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän. (Forts.)

förlängning av denna lagstiftning, ty, som jag redan sagt, har regeringen tvingats genomföra så väsentliga uppmjukningar i denna lagstiftning att det icke längre kan vara en prestigesympunkt att densamma består. Om man förmenar, att det kan vara lämpligt och till nytta för sjöfolket att det skapas en anordning, varigenom vissa avlöningsmedel kunna sättas in på banken, kan samma mål vinnas utan en tvångslag eller en fullmaktslag, som trots allt måste kännas kränkande för en arbetargrupp, vilken utför ett svårare och farligare arbete än någon annan under nuvarande krigiska förhållanden.

Det visade sig ju också genast, när lagen började verka, att den medförde stora olägenheter. Jag kan nämna ett exempel på sådana olägenheter. En sjöman nere i Hälsingborg var tvungen att gå till fattigvården och begära hjälp. Han hade blivit arbetslös och utblottad på pengar, och han hade ingen annan möjlighet än att gå till fattigvården och be om hjälp till hemresan. — »Men har ni då ingenting», frågade fattigvårdsstyrelsen. »Jo, jag har en sparbanksbok.» Det visade sig, att han hade icke mindre än 600 kronor på denna. »Då är saken klar», sade man. »Ni kan icke få någon hjälp.» — »Men jag kan icke få ut de här pengarna, för staten har beslutat, att sådana här pengar skola stå inne två år, och jag kan icke komma i besittning av dem, trots att jag är arbetslös och utblottad på medel och i behov av pengar.» Dylika abderitiska förhållanden ledde detta beslut till för massor av svenska sjömän.

Nu har man emellertid upphävt lagen i väsentliga delar. Man har genomfört uppmjukningar så att sjömän, som komma till svenska hamnar, kunna få ut sina pengar efter en månad. Men även detta måste betraktas såsom något orimligt. Det leder, åtminstone under nuvarande förhållanden, teoretiskt till att redaren en månad efter det att sjömannen intjänat sin krigsrisk ersättning kan sätta in den på bank och att sjömannen en halvtimme därefter kan på postsparbanken ta ut sina pengar. Detta är ju egentligen ett ganska löjligt förhållande. Det hela möjliggör emellertid för redarna att tillgodoräkna sig en ganska betydande ränteinkomst i det att de nämligen kunna uppskjuta utbetalandet av den ersättning, som sjömännen skola ha, under en hel månad efter det att den intjänats. Jag har icke brytt mig om att göra några närmare uträkningar, men, om jag beräknar dessa ersättningar till ett par miljoner kronor i månaden, betyder det åtminstone att redarna kunna tillgodogöra sig 5,000 kronor i månaden i ränta.

Denna lagstiftning har emellertid för de sjömän, som nu segla i svenska farvatten och som komma till svenska hamnar, icke några allvarliga verkningar. De vederbörande statliga organ, som handha dessa saker, ha emellertid, såvitt jag kan förstå, icke något vidare angenäma erfarenheter av denna lagstiftning. Det är betecknande att exempelvis postsparbanken delat ut till sjömännen tryckta meddelanden, i vilka man hemställer till dem, att de själva skola genomföra en omflyttning av sina pengar. Det blir ju alltid en liten förtjänst för postsparbanken, som då icke behöver betala mer än 2 procent, under det att den enligt denna lagstiftning skall betala 3 procent. Jag fäster mig nu icke så mycket vid denna synpunkt på förtjänsten och hoppas att den i vart fall icke varit motivet för postsparbanken att göra som den gjort utan att anledningen fastmera varit de praktiska olägenheter, som följt av den ifrågasvarande anordningen.

Justitieministern anför nu såsom skäl för att man ändå skall behålla denna undantagslagstiftning för sjömännen, att en hel massa pengar dock kommer att innestå i bankerna. Jag har räknat ut att under år 1940 sammanlagt sattes in 17 miljoner kronor. Av dessa pengar ha uttagits i runt tal 10 miljoner

Förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän. (Forts.)

kronor, och sålunda kvarstå 7 miljoner kronor. I stort sett torde det förhålla sig så att de pengar, som sålunda inestå, dels äro befälets och dels tillhöra sådant sjöfolk, som seglar på utlandet. För dessa gäller nämligen icke den uppmjukning, som regeringen företagit för sjöfolk, som seglar på svenska hamnar. De som segla på utlandet måste emellertid gå till vederbörande konsul och för honom motivera sitt nödläge för att överhuvud taget kunna bli i tillfälle att få ut de pengar, som de under stora faror och mödor intjänat.

Herr talman! Jag anser för min del, att redan dessa praktiska förhållanden och redan de åtgärder, som regeringen tvingats vidta på grund av de praktiska förhållandena och på grund av missnöjet bland sjöfolket, äro ett alldeles tillräckligt motiv för att man icke längre bibehåller denna särskilda undantagslagstiftning för sjöfolket. Jag anser att de som förtjäna sina pengar under så oerhörda faror som sjömännen få utsätta sig för också böra ha det förtroendet att själva få förvalta sina pengar. Även om det finns personer här i riksdagen, som av enstaka exempel bland denna sjömanskår — och sådana exempel finns det inom alla möjliga grupper inom vårt samhällsliv — på slöseri och obetänksamhet försöka misskreditera hela sjömanskåren, tycker jag att man dock borde betänka, att sjömännen för närvarande spela en så stor roll för landets försörjning och vår egen bekvämlighet att vi icke ha rätt att på detta sätt deklassera kåren därför att det möjligen finns enskilda element, som icke kunna anses äga förmåga att handha sina pengar på sätt som folk i allmänhet anser att man skall handha dem.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan om bifall till regeringens proposition om förlängning av denna fullmaktslag. Detta yrkande står i överensstämmelse med den motion vi väckt.

Herr Lundgren: Herr talman! Jag beklagar, om lagstiftningen om utbetalandet av sjöfolkets krigsrisk ersättning medfört att sjöfolket betraktas som sämre folk än människor i allmänhet. Förhåller det sig på så vis vill jag omedelbart säga ifrån att så icke är fallet. Sjöfolket är varken sämre eller bättre än andra människor. Men vilken människa som helst skulle ha gjort sig skyldig till om jag så får säga överdrift i fråga om att göra av med pengar, om vederbörande skulle ha levat i samma förhållanden som sjömännen.

Sjömännens löner ha aldrig varit några toplöner här i landet. När kriget utbröt blev det möjligt att genom överenskommelse beträffande själva krigsrisk ersättningen få ett avsevärt tillskott i avlöningen, ja, avlöningen i vissa fall tredubblades. Under sådana förhållanden är det ju icke att undra på om en del av sjöfolket slog över. Men detta är icke något betecknande för sjöfolket i allmänhet, utan jag vill säga ifrån, om det finns någon som trott, att sjöfolket är några speciella slarvar, att denna uppfattning är alldeles felaktig.

Upprinnelsen till denna lagstiftning har varit något helt annat. Erfarenheterna från det förra storkriget gjorde att man blev betänksam, ty man ville icke att något sådant skulle upprepas, som drabbade sjöfolket, då kriget var slut och efterverkningarna började ge sig tillkänna. Även under det förra storkriget hade sjöfolket i förhållande till sin ordinarie avlöning jämförelsevis bra betalt. När depressionen kom var det emellertid icke nog med att sjömännen fingo lida mest under kriget, utan depressionen gick ut över sjöfolket kraftigare än över någon annan arbetargrupp. Arbetslösheten var större, och den kommunala och statliga hjälpsamheten kunde icke anpassas på sjömännen på samma sätt som fallet var med de arbetslösa i land. Detta gjorde att de sjömän, som icke hade något sparat kapital från de goda tiderna, kommo att lida större nöd än andra arbetare. Som sagt var gjorde detta vederbörande synnerligen be-

Förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän. (Forts.)

tänksamma, och man försökte göra vad man kunde för att undvika ett uppre-
pande. Lagen har nu, så långt man kan se, varit enbart till nytta för sjömän-
nen. Visserligen har det uppstått sådana gränsfall, som herr Hagberg i Luleå
talade om, men därför att det uppstår gränsfall kan man icke fördöma lagen i
dess helhet. Om jag tar det sjöfolk, som vistas utanför spärren, så har det
sagts, att dessa icke få ut de pengar, som de ha behov av. Detta är uppenbar-
ligt oriktigt, ty utredningen har ju visat, att i 561 poster hava under de tre
sista månaderna översänts 263,000 kronor till sådana sjömän. Om man antar,
att de sjömän, som finnas på andra sidan spärren, hade haft möjlighet att lyf-
ta för det första den ordinarie hyran och för det andra krigsriskersättningen,
så hade dessa sjömän, om de icke velat göra av med pengarna, varit nödsaka-
de att anlita engelska eller amerikanska banker. Det behöva de icke göra nu.
De ha icke några som helst bekymmer för sina pengar. Pengarna redovisas
till postsparbanken. Man behöver icke anlita engelska eller amerikanska ban-
ker och man behöver icke heller ha pengarna med sig fram och tillbaka över
havet. Bli man arbetslös, har man, såsom utredningen visar, möjlighet att
rekvirera pengar från hemlandet. Allt detta kan ju icke anses vara annat än
en fördel för sjömännen.

Det är nog icke så, som herr Hagberg i Luleå säger, att det är enbart be-
fålet, som är ägare till de sju miljoner kronor, som finnas på postsparbanken,
utan de tillhöra en hel del av de sjömän, som segla både på denna sidan spär-
ren och på andra sidan spärren. Det har ju till och med visat sig, att ehuru
lagen uppmjukats på så sätt, att pengarna icke skulle behöva stå inne i två
år, har en hel del sjömän icke tagit ut sitt fria kapital.

Det måste enbart vara till fördel för sjömännen, att det kan förfaras på sätt
som sker med deras pengar. Jag är också förvissad om att man tack vare denna
lag icke skall behöva motse sådana svårigheter för sjömännen, som inträdde
efter föregående storkrig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! I anledning av vad som nu har ytt-
rats av sjöfolkets förtroendeman skulle jag vilja replikera, att även om ut-
redningen visar, att vissa sjömän, som segla på utlandet, ha fått ut sina
pengar, så finns det nog anledning att sätta ett frågetecken i kanten till hans
yttrande, ty utredningen visar ju icke hur många, som ha nekats att få ut sina
pengar. Jag tror, att det är åtskilliga. Jag tror, att lagen kvarstår såsom
tvångslag just för de sjömän, som segla utanför spärren.

Det har vidare sagts, att det finns vissa sjömän, som låta pengarna stå inne.
Ja, men det behövs det ju ingen lag till. Varför skall man ha hela denna lag-
stiftning, när det finns sjömän, som i alla fall låta pengarna stå inne? Det
finns ju sjömän, som alltid förut ha satt in pengar på banken, när de haft
något att sätta in. Det är ju nu på grund av kriget dyrt för sjöfolket, vilken
hamn de än komma till, och att då genomföra en ordning, som innebär, att
sjömännen endast under ganska förödmjukande förhållanden skola kunna få
ut en del av sina intjänta pengar, tycker jag är alldeles orimligt.

Det förvånade mig, att sjöfolksförbundets talesman, när han nu hade ordet,
icke erinrade kammaren om att sjöfolksförbundet så sent som den 20 februari
detta år i en skrivelse till regeringen har hemställt om en uppmjukning av dessa
bestämmelser. Hade det icke varit anledning att åtminstone draga en lans för
det förslag, som förbundet självt har framfört?

Jag kan icke finna, att det anförts något, som förändrar den sakligt hållbara
motiveringen för att sjömännen skola kunna ha hand om sina egna pengar

Förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän. (Forts.)
precis som andra medborgare få göra, och jag vidhåller därför mitt förra yrkande.

Herr Lundgren: Herr talman! Det förslag om uppmjukning av lagen, som herr Hagberg i Luleå nu talade om, har framförts, därför att man på grund av den nuvarande ofullständiga postgången icke kan vara säker på att krigsriskersättningen inredovisas vid bestämt datum. Det finns ju en hel del av sjömännen, som äro familjeförsörjare. Dessa familjeförsörjare måste taga så kallad dragsedel, vilket innebär, att en del av den ordinarie avlöningen utbetalas till deras anhöriga. Det går mycket lätt på detta sätt, ty dragsedeln utbetalas regelbundet av rederiet på platsen, och om sjömannen lämnar fartyget, behöver befälhavaren endast med ett kort telegram meddela, att dragsedeln har stoppats. De personer, som försörja sina familjer med den ordinarie lönen, ha nu, därför att spärren varit i kraft så pass länge, förlitit sina kläder. De måste skaffa sig nya kläder och andra nödvändighetsvaror, och då blir det kontanta belopp, som utbetalas till dem, allt för litet. Även jungmän och sådana med lägre avlöning måste ju förnya sina klädespersedlar. Därför har man hemställt, att det fria beloppet skall höjas från 50 till 125 kronor. Skulle det vara så, att denna ökning skulle komma andra till godo än som precis behöva det beloppet, så litar man naturligtvis på att det icke skall göra någon skada.

Sedan sade herr Hagberg i Luleå, att det finns sådana, som bli nekade att få ut sin krigsriskersättning. Det är alldeles fel. Det kan icke uppstå någon svårighet annat än på de mindre platser, där det endast finns vicekonsul. Om en sjöman mönstrar av på en mindre plats, där det endast finns vicekonsul, så vet han emellertid, att det där är svårare för honom att få ny anställning, och följaktligen reser han till första bästa större plats och där finns det generalkonsul. Därmed har han också fått alla möjligheter att få ut sitt tillgodohavande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Westman: Herr talman! Jag vill endast framhålla, att från riksdagens sida är det icke alls nödvändigt att draga en lans till förmån för den framställning, som den 20 februari har ingivits av Svenska sjöfolksförbundet till justitiedepartementet och som avser, att man skall höja det belopp, som en sjöman kan få ut av krigsriskersättningen, från 50 till 125 kronor. Denna framställning har utremitterats till kommerskollegium, vilket i sin tur har remitterat den till olika organisationer. Man beräknar, att kommerskollegium skall få in svar på sin remiss och kunna inkomma till justitiedepartementet med sitt yttrande redan i nästa vecka. Det är således tänkbart, att Kungl. Maj:t redan om fredag åtta dagar kan fatta beslut i ärendet. Jag kan försäkra, att naturligtvis kommer Kungl. Maj:t därvidlag att se till att man vidtar en sådan uppmjukning av bestämmelserna, som kan påkallas av det läge, som har inträtt genom sjöfartsspärren. Det är givet, att regeringen har intresse av att sjömännen skola få alla sina legitima behov tillgodosedda.

Det är också självklart, att den metod, som har anvisats dem, ingalunda kan karakteriseras såsom förödmjukande. Det är i stället så, att man ställer konsulatens telegrammöjligheter till sjömännens förfogande. Det innebär givetvis en stor fördel för dem att på detta sätt kunna få sina önskingar överförda till hemlandet på diplomatisk väg och att sedan få ut pengarna genom telegram från postsparbanken. Det måste väl vara en stor fördel för sjömännen, att de officiella myndigheterna på detta sätt medverka till en medelsöver-

Förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän. (Forts.)

föring, som eljest stöter på stora svårigheter till följd av de internationella förhållandena.

Jag är således för min del övertygad om att man även i fortsättningen med det nuvarande systemet skall kunna ordna det så, att det blir till verklig fördel även för sjömännen.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Justitieministern säger, att det ju måste vara en väldig fördel för sjömännen att kunna gå till de statliga myndigheterna för att genom deras bemedling få ut en del av sina pengar, men så vitt jag förstår är anledningen till att de behöva gå till de statliga myndigheterna i verkligheten den, att de statliga myndigheterna till följd av denna lagstiftning under en viss tid innehålla en del av sjöfolkets rättmätigt förtjänta pengar. Under sådana förhållanden tycker jag det icke är så värst stor anledning för sjömännen att vara tacksamma för att de kunna få statlig hjälp för att få ut en del av de pengar, som genom statliga åtgärder ha innehållits.

Det var emellertid intressant att höra, att regeringen redan är betänkt på att genomföra ytterligare uppmjukningar i denna lagstiftning. Innan denna sak blir fullt färdig, kommer väl faktiskt av hela denna med så stor pompa genomförda lagstiftning mot sjöfolket icke att återstå så särdeles mycket. Man genomför på administrativ väg den ena förändringen efter den andra. Det beslut, som riksdagen i dag kommer att fatta och som formellt gäller ett fortsättande av fjolårets lagstiftning, blir i realiteten till sina konsekvenser något helt annat än vad riksdagen med så stor majoritet beslöt, när regeringen första gången framlade sitt förslag.

Herr Lundgrens anförande bestyrkte ju ytterligare, hur egenartad och orättfärdig denna lagstiftning mot sjöfolket är. Jag undrar, om det icke är så, herr Lundgren, att ni känna er bundna av ert tidigare ställningstagande. När lagen första gången behandlades, gick ju sjöfolkets talesman här i riksdagen in för denna lagstiftning. Sjöfolket självt desavouerade ju faktiskt ert ställningstagande då och framtingade den väsentliga uppmjukning av lagstiftningen, som regeringen sedan genomförde på administrativ väg. Det är kanske ändå anledning att hålla detta i minnet och icke engagera sig alltför mycket för denna lagstiftning, mot vars bibehållande i fortsättningen det ändå finns så starka skäl. Även om regeringen nu har genomfört dessa stora uppmjukningar i lagen och därmed i verkligheten ställt riksdagen inför förhållanden, som riksdagen icke har godkänt, så kvarstår ju i alla fall lagstiftningen. Det är bättre att den bringas ur världen ju förr dess hellre. Därmed vänder jag mig emellertid icke alls mot att man även genom statliga åtgärder skapar möjlighet för att smidigt tillmötesgå sjöfolkets egna berättigade önskemål i fråga om hur deras pengar skola skötas, och om det eventuellt skall ske genom postsparbanken eller på annat sätt. Det är klart, att det har jag ingenting emot.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag hade icke tänkt att denna gång begära ordet i denna fråga, eftersom jag vid behandlingen av densamma första gången mycket kraftigt gick in för att lagen skulle bli antagen. Jag hemställde den gången att icke här i kammaren behöva ange alla de skäl, som jag ansåg vara bärande för en sådan — jag håller med herr Hagberg i Luleå om det — ganska ovanlig åtgärd som den ifrågavarande. Eftersom debatten

Förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän. (Forts.)

emellertid nu har börjat röra sig om ett misskrediterande av sjöfolket, därför att det finns en del oansvariga element inom denna kår, skall jag be att få säga några ord just om den saken.

Det är ju ganska naturligt, att en kår sådan som sjömanskåren under en tid sådan, som den nuvarande får till sig en hel del element, som strängt taget icke borde få sälla inom skeppsbord. Det är ganska naturligt därför, att nu rådande förhållanden givetvis avskräcka en del av sjömanskårens medlemmar att fullfölja sitt yrke. Det är ganska naturligt, att exempelvis familjeförsörjare i det längsta dra sig för att gå till sjöss och gå ut i det inferno, som exempelvis existerar ute i Nordsjön. Det är lika förklarligt, att äventyrare av skilda slag gärna vilja komma ut. Dessa äventyrare fördärva sjömanskårens goda namn och rykte, och de dra också med sig en del hyggliga medborgare i samma fördärv, som de själva befinna sig uti. Det är emellertid icke nog härmed, ty de av dessa element, som icke ha gått till sjöss, göra vad de kunna för att fördärva sjöfolket, när sjömännen avmönstra från sina fartyg, speciellt i svenska hamnar. Nu är det ganska förklarligt, att sjömännen under tider som dessa, när de komma i hamn och ha litet pengar på fickan, låta dem rulla och festa om en smula för mycket. Det är förklarligt, även om det icke är försvarligt. Vi ha också från sjöfolksorganisationernas sida flerfaldiga gånger hemställt och vädjat till våra medlemmar att taga sitt förnuft till fånga en liten smula. Vi veta av erfarenhet från förra kriget men också från det nuvarande, att alla de pengar, som man har till sitt förfogande, medan man är i tjänst, gör man också slut på speciellt i de utländska hamnarna, och man avmönstrar exempelvis här i Sverige lika fattig som när man kom ombord på fartyget.

Det är under dessa förhållanden ganska klart, att den nu ifrågavarande åtgärden att sätta in medel på postsparbanken skyddar en hel mängd speciellt av den ordentliga delen av sjömanskåren. Jag tror icke, att vare sig herr Hagberg i Luleå eller någon annan av hans meningsfränder kan ha något speciellt intresse av att förklara, att denna lag är för sjöfolket ovärdig och att den icke ger dem den hjälp, som den i själva verket gör. Att det sedan förekommer folk, som klagat över att denna lag har kommit till, är ju ganska naturligt. Det skulle förvåna mig mycket, om det icke finnes någon, som skulle klaga på lagen. Jag har talat med sjöfolk ganska mycket om dessa saker — jag vet icke om jag har haft flera tillfällen till det än herr Hagberg i Luleå — men jag har dock ännu icke träffat på mer än en enda person, som rent principiellt har upprest sig mot och fördömt denna åtgärd.

Det är emellertid en sak till, som jag kanske bör i detta sammanhang beröra, och det gäller insättningen i postsparbanken av dessa medel. Det sades av herr Hagberg i Luleå, att rederierna tjäna en del pengar på att icke behöva sätta in krigsriskersättningen på en hel månad. Nu är det i varje fall på det sättet, att inom det stora flertalet rederier här i Sverige — inom parentes bör här sägas, att man även i vissa fall skall försvara sin motståndare, och jag tänker göra det i detta fall — man regelbundet sätter in krigsriskersättningen så gott som omedelbart efter varje månad. Det finns rederier, som genomfört det systemet att sätta in denna krigsriskersättning en gång i veckan och i samband därmed ordna alla de detaljer, som skapats med denna lag. När dessa rederier icke fått redovisning från vederbörande fartyg, sätter man i alla fall in en klumpsumma, som beräknas skola motsvara den krigsriskersättning, som besättningen på olika fartyg kunna tänkas ha intjänat. Så snart som redovisning sedan inkommit från befälhavaren, sker i postsparbanken en fördelning på olika konti, och då tillföres också vederbörande konto den ränta, som upplupit under den gångna månaden eller annan tidsperiod, varom fråga kan vara. Det

Förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän. (Forts.)

är emellertid också alldeles riktigt, att det finns en del rederier återigen, som icke äro så förfärligt nogräknade med dessa insättningar, men dess bättre äro dessa rederier — höll jag på att säga — i en förkrossande minoritet.

Jag tror således icke, att denna lag i stort sett vållar någon skada för sjöfolket. Jag tror däremot, att den är till mycket stor nytta och en mycket stor hjälp för de flesta av kårens medlemmar. Jag vet också, att det finns de, som varit tillskyndare till kravet på att tvåårsgränsen skulle upphävas, vilka i dag betyga, att de den gången voro ute i ogjort väder och att det var dumhet att kräva att lagen skulle uppmjukas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill till detta endast säga, att herr Lindberg i Stockholm faktiskt motiverat lagen med att det finns äventyrliga och oansvariga element även bland sjöfolket. Jag vänder mig emellertid mot att enskilda element, som finnas inom en kår, och deras uppträdande skall bli bestämmande, när det gäller åtgärder, som rikta sig mot hela kåren, och att den skall ställas i en särställning gentemot andra grupper i vårt land. Det finns nämligen icke för någon annan enskild grupp någon förordning, som bestämmer, att icke vederbörande själva skola få bestämma över den avlöning, som de själva intjänat.

Till vad herr Lindberg i Stockholm för övrigt sagt vill jag endast replikera, att om det finns rederier, som äro bättre än regering och riksdag, då de icke utnyttja den möjlighet att skaffa sig en ränteinkomst, som regering och riksdag genom denna lag skapat, visar detta blott, att de sköta sig bättre än vad statsmakterna själva göra.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag skall blott be herr Hagberg i Luleå att vara vänlig och läsa i protokollet mitt yttrande. Då kanske han får en annan uppfattning om mitt försvar för dessa dåliga element.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som på Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 20.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner om viss ändring av förordningen om moderskapspenning.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 135 i första kammaren av herr *Persson m. fl.* och nr 207 i andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts om »sådan ändring av gällande bestämmelser ang. moderskapspenning — förordning av den 11 juni 1937 (nr 338) — att övre gränsen för erhållande av sådant bidrag sänkes från 2,500 till 1,500 kronor beskattningsbar inkomst».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Mattsson**: Herr talman! Tillsammans med sju medmotionärer har jag väckt en motion om »sådan ändring av gällande bestämmelser angående mo-

*Viss ändring
av förord-
ningen om
moderskaps-
penning.*

Viss ändring av förordningen om moderskapspenning. (Forts.)
 derskapspenning — förordning av den 11 juni 1937 (nr 338) — att övre grän-
 sen för erhållande av sådant bidrag sänkes från 2,500 till 1,500 kronor be-
 skattningsbar inkomst». Det synes mig, som om vi alla böra kunna vara ense
 om vad som yttrades vid denna frågas tidigare behandling, nämligen att den-
 na moderskapspenning bör tilldelas i alla de fall, då den kan antagas vara
 av betydelse för det syfte, som den avser att främja, men att den i övrigt icke
 bör utgå. Det är väl knappast någon som vill påstå, att dessa 75 kronor ha
 någon större betydelse för de inkomstgrupper, som i min och mina medmotio-
 närers motion avses. När nu ändrade förhållanden inträtt på hithörande om-
 råde, synes det mig väl motiverat, att riksdagen bifaller motionen, till vilken
 jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag skall icke länge uppehålla kamma-
 ren med detta ärende. Jag vill blott säga till motionärerna, att jag kan mycket
 väl förstå deras tanke, att man borde sänka det beskattningsbara beloppet. Jag
 har själv varit med om att föreslå, att beloppet bestämdes till 500 kronor. Se-
 dan har det emellertid höjts, och jag måste säga, att med det mycket låga
 belopp, som första gången bestämdes, visade det sig, att man icke nådde vad
 man velat nå. Man ville nämligen icke, att denna moderskapspenning skulle
 vara någon form av fattigvårdsunderstöd, utan man ville med denna bereda
 möjlighet för en moder att sköta sig själv och sitt barn på ett hygieniskt och
 tillfredsställande sätt, så att barnets hälsa därigenom betryggades. Nu har
 man redan en gång sänkt beloppet från 3,000 till 2,500 kronor, och det gjorde
 man så sent som förra våren. Jag undrar då, om det nu kan vara någon lämp-
 lig tidpunkt att återigen göra en sänkning. Är det icke så, att det främst är
 barnaföderskorna som under denna svåra tid ha det svårare än annars, och
 varför skall man då ännu en gång minska antalet av dem, som kunna få hjälp?

Vi ha fått möjlighet att för denna form av hjälp få en på förnuftigt sätt
 anordnad övervakning genom det beslut, som vi fattade i höstas, då vi gävo
 socialstyrelsen i uppdrag att öva särskild tillsyn beträffande utbetalandet av
 både mödrahjälpen och moderskapspenningen genom införande av vissa be-
 stämmelser i lagen, som skulle möjliggöra en bättre övervakning. Utskottet
 har nu icke velat taga definitiv ställning till frågan om detta belopp skall sän-
 kas eller icke sänkas, utan utskottet har sagt sig, att man icke skall alltför ofta
 rubba på denna sak, och särskilt icke i en svår tid, och har därför icke velat nu
 föreslå någon ändring. Socialvårdskommittén kommer med all säkerhet att
 taga under övervägande denna fråga liksom andra frågor på hithörande områ-
 de. Jag tror därför, herr talman, att det är riktigt att behålla den gräns som
 nu gäller, och ber med anledning härav att få yrka bifall till utskottets hem-
 ställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav proposi-
 tioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bi-
 fall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan
 av kammaren bifallen.

§ 21.

Viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn. Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motio-
 ner angående viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta,
 till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 161 i första kammaren av herr
Linderot samt nr 209 i andra kammaren av herrar *Persson* i Stockholm och
Hagberg i Luleå.

Viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn. (Forts.)

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts »att riksdagen måtte besluta en sådan ändring i 'Lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn' att de avdragsfria taxerade inkomstbeloppen höjas för ensam moder till 1,200 kronor i ortsgrupp I, till 1,600 kronor i ortsgrupp II och till 2,000 kronor i ortsgrupp III samt för moder till barn från föregående äktenskap eller utom äktenskap, som är gift eller omgift, för makarnas gemensamma taxerade inkomst till 1,800 kronor i ortsgrupp I, 2,250 kronor i ortsgrupp II och 2,700 kronor i ortsgrupp III».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag och min medmotionär, herr Hagberg i Luleå, ha i den motion, som nu skall behandlas, föreslagit en höjning av de avdragsfria taxerade inkomstbeloppen, som bl. a. äro avgörande för huruvida en ensam moder skall kunna komma i åtnjutande av förmånen att få underhållsbidraget till sitt barn förskotterat av samhället. Jag anser, att de avdragsfria taxerade inkomstbeloppen nu äro alltför låga. De voro för övrigt allt för låga redan år 1937, då de fastställdes. Sedan ha vi fått den nu rådande dyrtiden och därmed en alltmer omfattande arbetslöshet, som ökar de fall, då barnafäderna icke förmå att regelbundet erlägga underhållsbidraget. Därför är en justering av de avdragsfria taxerade inkomstbeloppen enligt vårt sätt att se saken en absolut nödvändighet, för såvitt lagen skall fylla sin uppgift. Här gäller det särskilt självförsörjande mödrar, som äro sysselsatta inom industrien och som icke åtnjuta någon del av sin inkomst i natura. Tiderna äro också sådana, att antalet kvinnor i industriellt arbete ständigt ökas.

Jag anser, att det egentligen borde räcka såsom motivering för ett bifall till denna motion, att man kan hänvisa till det faktum, att en fabriksarbeterska i Stockholm, som har en kontant inkomst av, låt oss säga, 28 kronor per vecka, anses ändå ha så hög inkomst, att hon icke kan komma i åtnjutande ens av någon del av de förmåner, som lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn avser att tillförsäkra främst ensamstående mödrar. Detta förhållande ha vi motionärer velat ha ändrat. Om den gamla bestämmelsen skulle bibehållas, skulle endast fattigvårdsobjekt kunna få nytta av denna lag — i varje fall när det gäller kvinnliga inkomsttagare, sysselsatta inom industrien.

Under sådana förhållanden blir man minst sagt förvånad, när utskottet så lätt avfärdar motionen, och när till och med en för kvinnornas speciella intressen så känd person som fröken Hesselgren här i dag för utskottets talan. Jag väntar med intresse att få höra, om det finns andra skäl att andraga än vad utskottet här anfört, därför att jag anser, att vad utskottet anfört betänkligt liknar undanflykter.

Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till motionen nr 209, vari vi hemställt »att riksdagen måtte besluta en sådan ändring i Lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn att de avdragsfria taxerade inkomstbeloppen höjas för ensam moder till 1,200 kronor i ortsgrupp I, till 1,600 kronor i ortsgrupp II och till 2,000 kronor i ortsgrupp III samt för moder till barn från föregående äktenskap eller utom äktenskap, som är gift eller omgift, för makarnas gemensamma taxerade inkomst till 1,800 kronor i ortsgrupp I, 2,250 kronor i ortsgrupp II och 2,700 kronor i ortsgrupp III».

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Det är alldeles klart, att utskottet icke avstyrkt motionen på grund av någon illvilja mot dessa mödrar. Det är alldeles

Viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn. (Forts.) riktigt, att i synnerhet när det gäller Stockholm och industriarbeterskor man kan fråga sig, huruvida det icke vore riktigare att höja denna gräns. Men utskottet har icke ansett sig kunna utan vidare göra en sådan ändring, vars ekonomiska konsekvenser utskottet icke har kunnat beräkna. Hade man här begärt en utredning i frågan, hade ärendet möjligen legat annorlunda till.

Vad som emellertid ganska starkt påverkat utskottet, när vi behandlade detta ärende, var en passus i statsrevisorernas berättelse, som visar, att det är en utomordentligt liten del — det förefaller åtminstone så av deras utredning — som faktiskt går tillbaka till staten. I den mån, man höjer gränsen, måste också statens utgifter därför bli ganska väsentligt högre. Sålunda är det riktigt, att om man bifaller motionen måste man också taga med i beräkningen ganska stora utgifter för staten. Här har staten utbetalat under budgetåret 1939/1940 ett belopp av 2,498,000 kronor, och enligt uppgift skola 8,000 kronor ha kommit tillbaka. Det är för litet. Revisorerna säga själva, att så stor är nog inte skillnaden och att här måste föreligga något fel och att detta torde bero på det sätt, varpå bokföringen skett. Det är emellertid i alla fall en enorm skillnad mellan vad som betalas ut och vad som kommer tillbaka. Revisorerna ha därför påyrkat en utredning för att därigenom kunna få något att taga på, när det gäller de stora utgifter, som man här har att göra med. Under sådana förhållanden skulle det väl vara ganska märkvärdigt, huru stora sympatier man än har för själva saken, om utskottet skulle direkt tillstyrkt motionen. Jag tror, herr talman, att det är klokast, att vi nu, till dess vi få se resultatet av det, som revisorerna begärt, följa utskottet, och jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 22.

Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 163, hade herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att Kungl. Maj:t måtte till den pågående skolutredningen hänskjuta även uppgiften att utreda frågan om ändamålsenligaste åtgärder för att mera allmänt bereda den kvinnliga ungdomen ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällsliga uppgifter samt att Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill utredningen föranledde.

Utskottet hemställde, att andra kammaren för sin del ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte till den pågående skolutredningen hänskjuta även uppgiften att utreda frågan om ändamålsenligaste åtgärder för att mera allmänt bereda den kvinnliga ungdomen ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällsliga uppgifter samt att Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill utredningen gäve anledning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Magnusson** i Näsviken: Herr talman! Jag hoppas att icke bli ansedd för att vilja motarbeta det syfte, som kommit till uttryck dels i herr

*Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i
hemvård m. m. (Forts.)*

Skoglunds i Doverstorp m. fl. motion och dels i förevarande utlåtande, om jag ändock måste bekänna, att jag är litet grand förvånad över formen, liksom jag också är något tveksam, huruvida man vinner sitt syfte med den formulering, utskottet givit sin kläm. Denna fråga har tidigare vid två tillfällen, som jag varit med, behandlats här i riksdagen. I båda fallen skickades ärendet ut på remiss till en del för saken intresserade organisationer, och dessa yttrade sig. En del ha tillstyrkt och andra ha avstyrkt. Av dem, som avstyrkt, var det särskilt Svenska landsbygdens kvinnoförbund, som anförde, att det för sin del ville invänta resultatet av den igångsatta hemkonsulentverksamheten. En annan organisation, som också avstyrkte, var Socialdemokratiska kvinnoförbundet, som ansåg, att utredningen var ensidig. Den borde enligt förbundets förmanande omfattat jämväl den manliga ungdomens utbildning i hemvård. Jag frågar mig då: Är det några andra synpunkter, som kommit fram i dag, eftersom utskottet tillstyrker den nu föreliggande motionen, och i så fall vad har inträffat? Det är sant, att utskottet i sin motivering talar om männen, men dess beslut går ut på precis samma sak som de nämnda kvinnliga organisationerna på sin tid avstyrkte. Klämman talar endast om utbildning av kvinnlig ungdom.

Sedan frågar man: Har den hemkonsulentverksamhet, som framför allt Svenska landsbygdens kvinnoförbund velat vänta och se resultatet av, på något sätt utfallit oförmånligt och i sin tur gjort det önskvärt att nu gå till riksdagen? Sedan frågar man sig: Har utskottet tänkt sig, huru denna undervisning skall ske? Undervisningen skall vara frivillig, säger utskottet. Då blir det alltså i princip samma ståndpunkt, som både utskott och riksdag tidigare intagit i denna fråga. Det finns förut många möjligheter att tillgodose denna form av undervisning. Jag behöver icke särskilt nämna fortsättningsskolorna — de äro obligatoriska — men jag kan nämna lanthushållsskolorna, folkhögskolorna och främst då folkhögskolornas sommarkurser. Dessutom ha vi en hel del ambulerande skolkökskurser ute i de olika länen. Vidare kan man fråga sig: Kan frågan om denna utbildning inrymmas i den utredning, rörande skolväsendet, som nu pågår? Jag har mycket svårt att föreställa mig den saken. Om så är, har då ecklesiastikministern glömt att taga med detta avsnitt i den stora skolutredningen? Om överhuvud taget något skall prövas i detta sammanhang, är det frågan, huruvida folkhögskolornas och lanthushållsskolornas undervisning på detta område är tillfredsställande. Någon annan undervisningsform kan man nämligen åtminstone på frivillighetens väg tills vidare icke vänta sig att få fram. Det gäller alltså en utbyggnad av dessa båda skolformer.

Då jag sålunda står mycket tveksam inför huruvida den nu pågående utredningen överhuvud taget kan tänkas komma att beröra det område varom det talas i detta utskottsutlåtande och även i motionen, så ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Munkaljungby, *Nilsson* i Landskrona och *Spångberg*, fru *Humla*, herrar *Mårtensson*, *Jonsson* i Haverö och *Falk* samt fröken *Öberg*.

Herr Malmborg: Herr talman! Med anledning av den kritik som riktats mot utskottets förslag tillåter jag mig att framföra några synpunkter för att motivera vårt ståndpunktstagande.

Vad först angår den anmärkning som gjorts mot själva formuleringen i utlåtandet, är det nog riktigt, att vi i klämman ha samma yrkande som motionärerna och alltså där endast tala om den kvinnliga ungdomen, ehuru vi i motiveringen också tagit med den manliga ungdomen, när vi tala om ifrågavarande

Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)

utbildning. Det beror emellertid på att när vi i detta fall sökt inhämta upplysning av sakkunskapen, ha vi fått det beskedet, att vi icke gärna kunde ändra klämman utan att vi finge nöja oss med att antingen tillstyrka eller avstyrka densamma men att vi i motiveringen kunde röra oss fritt. Det är detta, herr talman, som gjort att vi formulerat utskottsutlåtandet på det sätt som skett.

Motionärerna betona, att utbildningen i hemvård bör avse såväl skolstadiet som ett mera moget stadium. De kanske ha lagt tonvikten vid det senare. Vid ärendets prövning inom utskottet kommo vi till den uppfattningen, att man borde också taga med pojkarna, när det gäller detta utbildningsområde, och därför ha vi också i vårt utlåtande tagit upp detta moment först, alltså skolstadiet, då enligt vår uppfattning såväl pojkar som flickor skola erhålla utbildning i hemvård. Vi ha vidare instämt med motionärerna i deras framställning om att den kvinnliga ungdomen skulle beredas en mera kvalificerad utbildning vid en mera mogen ålder. Det är väl ändå så, att tidsförhållandena ha aktualiserat kravet på en bättre utbildning i hemvård i hela den vidd som motionärerna angivit. Allt flera och flera kvinnor bli ju engagerade i förvärvsarbete utom hemmet. De måste då söka sköta hushållsarbetet vid sidan av detta förvärvsarbete. Detta ställer alldeles särskilda krav på dem att tillvarataga de möjligheter som finnas. De behöva således med andra ord nödiga insikter i hemvård.

Vad beträffar pojkarna är det ingen nyhet, att de få utbildning i hemvård. Det förekommer redan i ganska stor utsträckning. Vi ha ju i våra fortsättningskolor skolkökskurser. Vidare ha vi skolkökskurser som i statsbidragshänseende gå under benämningen hushållsgöromål vid folkskolor och särskilda anstalter, dit pojkarna kunna få tillträde efter prövning av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall. Det må också vara tilåtet att erinra om att det förekommer utbildning i hemvård mera allmänt även för pojkarna och har gjort det sedan lång tid tillbaka. Jag tillåter mig citera ett par meningar ur den läroplan som vanligen användes i fortsättningsskolan. Det heter där under rubrik »Hemmet och hemorten»: »Hemmets hygien: föda och kläder, renhållning och luftväxling, sjukdomsorsaker och deras bekämpande; den första hjälpen vid olycksfall.» Allt detta ingår i begreppet hemvård. Vidare står där: »Hemmets ekonomi: viktigare utgiftsposter, köp på kredit och avbetalning, besparingar, försäkring, skuldsättning» m. m. samt »räkning och bokföring: räkneuppgifter med innehåll hämtat bl. a. från hemmets ekonomi». Slutligen står där: »Hemmets betydelse för de ungas uppfostran och familjen såsom grundval för samhället.» Jag vill alltså betona, att denna undervisning i hemvård allmänt talat redan finnes och har praktiserats länge. Vad vi således önska, när vi instämma med motionärerna, är, att denna undervisning måtte få en större utbredning och bli mera genomförd samt nå större effekt.

Nu vet jag ju, att man säger, att inte kan man vinna större förståelse bland den manliga ungdomen för det husliga arbetets värde och inte bidrager man till att skapa bättre mödrar och bättre fäder genom skolundervisning. Men å andra sidan kvarstår väl önskemålet, och som jag ser saken, om dessa moment i undervisningen alldeles försummas eller upptagas i alltför liten grad, så äro väl möjligheterna till att då nå ett resultat avgjort sämre, än om man tar upp dessa moment i tillräcklig utsträckning och på ett förnuftigt sätt i utbildningen.

Jag kanske i detta sammanhang får betona, att beträffande skolstadiet bör denna undervisning i hemvård icke bli ett särskilt ämne. Det finns en tendens i vår tid att belasta skolans schema med så många ämnen, att resultatet även-

*Atgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i
hemvård m. m. (Forts.)*

tyras. Men jag tror, och erfarenheten säger det också, att man här kan knyta an på ett naturligt sätt till undervisningen i medborgarkunskap och samhällslära, naturlära samt räkning m. m., såsom också för närvarande sker i våra skolor. Skolköksundervisningen står naturligtvis i en särskild ställning.

Vad sedan beträffar utbildningen vid mera mogna år, har här anmärkts, att det redan nu finns stora möjligheter därtill. Det är riktigt och motionärerna ha även pekat härpå och räknat upp en rad anstalter och kurser. Men det är icke tillräckligt. Här anföres i motionen, och jag tillåter mig upprepa det, att den utbildning som nu finns kommer huvudsakligast städernas och de tätt bebyggda samhällenas kvinnliga ungdom till godo samt att det ofta är specialkurser som icke inrymma vad som här ingår i begreppet hemvård. Man framhåller också, att det är uppenbart, att det är alltför få av de unga kvinnorna som kunna få del av denna utbildning, som vi således finna önskvärd.

Till sist vill jag säga, att det talas så ofta i dessa dagar om betydelsen, vikten och värdet av ungdomens fostran. Det är alldeles riktigt, och detta betonas icke minst i direktiven för den stora skolkommitté som tillsattes föra året. För min del har jag den bestämda uppfattningen, att just en sådan här utbildning i hemvård såväl på skolstadiet som senare på ett lyckligt sätt kan anknytas till fostringstanken. Det synes mig därför icke minst ur den synpunkten önskvärd, att man får en mera omfattande och allsidig utbildning i hemvård både på skolstadiet och på ett senare stadium. Det förefaller mig därför motiverat, att man hänskjuter detta ärende till skolutredningen för att få konstitutiva förslag.

Med anförande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Gavelin*.

Herr **Magnusson** i Näsviken, som för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Herr talman! Jag har på intet sätt diskuterat nödvändigheten av denna undervisning, och jag är absolut ingen motståndare till att alla de olika former av undervisning som utskottsordföranden talat om på något sätt komma ut i det praktiska livet. Men det är här fråga om hur detta skall kunna ske. När utskottets ordförande säger, att han vill giva denna undervisning största möjliga utbredning, så frågar jag utskottet: hur har man tänkt sig att kunna ge denna undervisning största möjliga utbredning utan att taga in den som ett obligatoriskt ämne i folkskolorna? Utskottet har ju självt icke fullföljt den tanken, när det i sitt utlåtande talar om att det icke vill göra denna undervisning obligatorisk. Hur skall man då förfara? De som icke frivilligt anmäla sig till dessa kurser, skola de i så fall vara lediga från skolan? Skola de få gå hem?

Vidare yttrade:

Fru **Västberg**: Herr talman! Då jag kan förstå, att det på en del håll verkat något chockerande, att jag i utskottet biträtt en motion om utredning, som jag tidigare i yttrande från vårt förbund varit med om att avstyrka, anser jag nödvändigt att med några ord motivera min ståndpunkt och ge några upplysningar.

Som ni säkert förstå innebär utskottets enhälliga utlåtande en kompromiss, som dock i det väsentliga tagit hänsyn till våra förut hävdade meningar. Jag kan gott förklara, att jag inte haft orsak att rubba på den ståndpunkt i sakfrågan vi förfäktat. Sålunda menar jag alltjämt, att de flesta i motionen inrymda önskemål kunna, som mycket riktigt även förut i debatten påpekats, tillgodoses inom ramen av redan existerande undervisningsformer, eller också

Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)

äro beaktade i den rad av utredningar som haft eller ha att undersöka olika sidor av problemet. Vill man verkligen utnyttja de nuvarande formerna och skapa de ekonomiska möjligheterna för anordnande av kurser i hemvård så kan man nog åstadkomma betydande resultat. Därtill föreligger nu ett par viktiga utredningar på området vilka dock ännu icke blivit föremål för någon framställning till riksdagen. Jag hyser alltså den uppfattningen, att om vi vilja ta initiativ till lämpliga kurser och ge behövande erforderliga stipendier, så kan man redan nu komma ett gott stycke på väg, och om man skulle kunna realisera de förslag som redan framkommit eller som väntas från pågående utredningar, så tror jag inte att så mycket återstår av det som åsyftas i motionen. Ur denna synpunkt skulle alltså en utredning i och för sig inte vara särskilt motiverad.

Från vårt håll, alltså från de socialdemokratiska kvinnornas sida, ha vi aldrig någonsin förnekat behovet av en grundlig och god utbildning i skötseln av hem och barn, utan vi ha tvärtom med styrka hävdad att husmoderns arbete är ett yrke så gott som något annat, och att för detsammes rätta utövande behövs den bästa möjliga utbildning. Det uttalande som gjordes på vårt förbunds kongress 1936 att hos regering och riksdag hemställa om en utredning i hemutbildningsfrågan, liksom ock vårt yttrande i anledning av under 1938—1939 väckta motioner i denna fråga, visar, att vi inte blott haft uppmärksamheten på densamma utan också företrätt en klar positiv linje. Vi ha dock opponerat oss emot, att denna utbildning skulle bli obligatorisk efter skolstadiet, och detta av rent praktiska skäl. Bland annat ha vi varit rädda för att en sådan obligatorisk utbildning skulle förläggas så, att den kunde inverka menligt på flickornas egentliga yrkesutbildning eller deras arbetsmöjligheter, om de nämligen skulle gå en annan linje än det husliga arbetets. Vi mena också, att en utbildning i hemvård eller barnavård ger det bästa resultatet, om den ges när den bäst behövs, exempelvis då en flicka gifter sig eller när hon väntar ett barn. Om man däremot tvingar på flickorna en utbildning i hemvård vid en olämplig tidpunkt eller vid alltför omogen ålder blir det nog inte något vidare lysande resultat av den. Nu har utskottet för sin del också uttalat sig mot att en utbildning i hemvård göres obligatorisk.

Det är också en annan viktig synpunkt som de socialdemokratiska kvinnorna, liksom också husmodersförbundet, pekat på när det gällt att ta ställning till denna motion: dess ensidiga inriktning på blott den kvinnliga ungdomen, utan hänsyn till de moderna kraven i fråga om familjefostran, nämligen att även pojkar på skolstadiet böra få elementära insikter om vad hem och familj betyder och vilka krav familjelivet ställer på både man och kvinna för att skapa ett gott hem. Vi anse att både flickor och pojkar i exempelvis fortsättningskolan böra få någon kunskap i hemvård och familjefostran, och vi anse det riktigt att flickan kanske skulle få lära husligt arbete samtidigt som pojken fick undervisning i medborgarkunskap, ty det bör ju vara klart att även flickan bör veta det mesta möjliga om samhället, liksom det kan vara nyttigt för samlevnaden i hemmet om även pojken fått en del insikter i hemvård. Denna grundläggande utbildning i hemvård på skolstadiet har ju självklart ingenting att göra med den verkliga yrkesutbildningen för det arbete man skall ägna sig åt, ty denna bör ju ges i mån av behov och efter olika linjer: för husmödrar, hembiträden o. s. v. Men vi tro att det i detta sammanhang är befogat att varna för en alltför ensidig inriktning av den kvinnliga ungdomens yrkesorientering på det husliga arbetet, där ändock konkurrensen redan förut är mycket stor och arbetsförhållandena ganska dåliga, och vi förmäna att även den kvinnliga ungdomen bör få ett större antal yrken att välja på för

*Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i
hemvård m. m. (Forts.)*

sin utkomst. Vad det nu gäller behovet av en elementär familjefostran på skolstadiet, lika för pojkar som flickor, har utskottet också tagit hänsyn till vad som blivit anfört från vårt håll. Jag hoppas nu endast att även skolutredningen vill ta upp och samvetsgrant pröva våra synpunkter på frågan.

När jag haft att ta ställning till motionen har jag dock i främsta rummet måst tänka på att en stor utredning redan är i gång och att hela frågan om vårt undervisningsväsen befinner sig i stöpsleven. Det har då förefallit åtminstone mig mycket naturligt att vi inte kunna vägra en remiss för att även de i motionen uttryckta önskemålen skola kunna bli föremål för omprövning i sitt rätta sammanhang. Jag vill därtill erinra om, att vi nu befinna oss i en svår kris, som ställer mycket stora krav på hemmen och husmödrarna och som säkert kommer att kasta sin skugga långt in i framtiden, och då framstår behovet av en god utbildning på detta område ännu så mycket starkare, då inte minst hennens kvinnor ha rätt att få all den hjälp de kunna behöva för att lätta hennens bekymmer. Det är väl ingen som kan säga hur resultatet av denna utredning blir, men hur det än blir så ha vi att ta slutlig ställning när förslaget ligger på riksdagens bord. Jag anser mig av anförda skäl böra yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Malmberg**, som för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Herr Magnusson i Näsvisken undrade vad utskottet har för uppfattning om utbredningen och omfattningen av den undervisning som utskottet förordar. Vi ha i vanlig ordning hänvisat till motiveringen, och där finnes åtskilligt att inhämta på den punkten. I övrigt får utredningen taga hand om saken.

Vidare hade herr Magnusson i Näsvisken bekymmer om hur det skulle ställa sig med denna undervisning i praktiken. Han förmenade nämligen, att en del elever skulle få fritt från skolan och andra få stanna kvar. Detta vittnar om att herr Magnusson inte har läst utskottets utlåtande ordentligt. Utskottet har gjort en klar distinktion mellan skolstadiet och det senare stadiet. På skolstadiet skulle undervisningen bli obligatorisk, vilket däremot inte skulle bli fallet med de för det senare stadiet avsedda kurserna.

Härefter yttrade:

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Jag ber att på det varmaste få understryka vad utskottets ordförande och vice ordförande yttrat om nyttan och behovet av undervisning i det ämne, varom nu är fråga. Men just därför att man är så intresserad av frågan och därför att motiveringen för kravet på ökad utbildning i ämnet är så stark, måste man fråga sig: kan det vara möjligt att ecklesiastikministern glömt bort en så viktig sak eller att utredningen skulle förbigå den? Jag skall tillåta mig att draga en parallell. Jag läste nyss ett utlåtande från ett tillfälligt utskott i första kammaren i anledning av en motion av herr Fredrik Ström. I denna motion betonades nödvändigheten av att frågan om den svenska skolungdomens karaktärsdaning vinner ett särskilt beaktande vid den stora skolutredningen. Om denna sak kan ju knappast råda några delade meningar. Och just därför avstyrker utskottet motionen, visserligen med hänvisning jämväl till att ecklesiastikministern i sina direktiv starkt understrukit saken. I fråga om utbildningen i hemvård säges visserligen icke direkt någonting härom i direktiven, men det förefaller mig helt naturligt att frågan måste tagas upp, ty, såsom utskottets ärade ordförande framhöll, ämnet är redan nu upptaget i undervisningsplanen för fortsättningskolan. Jag finner

Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)

det därför formellt oriktigt — åtminstone vill icke jag vara med därom — att giva statsrådet Bagge och utredningen en fingervisning i detta avseende.

Vad beträffar undervisningen för den äldre ungdomen genom särskilda kurser, vet jag inte om denna sak faller inom utredningens ram. Visserligen kan riksdagen besluta att genom Kungl. Maj:t uppdraga åt utredningen att undersöka även denna fråga. Men man kan fråga sig om det kan anses lämpligt, att denna utredning, som sysselsätter sig med folkskolan, utreder en fråga som denna. Utredningen av frågan bör ju omfatta, bland annat, huruvida våra lant-hushållsskolor, folkhögskolor och hemkonsulenter förmå fylla uppgiften, eller om en särskild kursverksamhet bör organiseras. Lant-hushållsskolorna och hemkonsulenterna sortera ju under jordbruksdepartementet. Det är därför en fråga som kan diskuteras, i vad mån det kan vara lämpligt att skolutredningen får upptaga detta spörsmål.

Om jag alltså nödgas yrka avslag på motionen, är detta av rent formella skäl. För själva saken är jag, som jag i början av mitt anförande framhöll, varmt intresserad. I den diskussion som förts i frågan har ju från alla håll poängterats nödvändigheten av utbildning i hemvård. Och det förefaller utslutet, att skolutredningen skall uraktlåta att upptaga de sålunda framförda synpunkterna. Man skriver ju icke till Kungl. Maj:t i oträngt mål, och därför röstar jag för avslag på motionen.

Fröken Andersson: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag inte kunde följa den senaste ärade talarens motivering. Det är väl ändå inte ur vägen, att andra kammaren, sedan kammaren vid två olika tillfällen avslagit framställningar i ämnet, nu talar om att den kommit på andra och, som vi få hoppas, bättre tankar. Jag hade överhuvud taget knappast väntat, att det skulle bli någon debatt i denna vid det här laget, jag höll på att säga, uttjatade fråga. Jag förstår heller inte riktigt den debatt, som här föres. Här går den ena talaren efter den andra in på själva sakfrågorna. Man diskuterar om utbildningen skall ansluta sig till folkhögskolorna eller lant-hushållsskolorna, och man undrar, om man inte skall taga hänsyn till alla möjliga olika synpunkter. Vad som begäres är ju endast, att andra kammaren talar om, att den anser en sådan här utredning böra komma till stånd. Sedan får väl utredningen taga ställning till alla dessa detaljspörsmål.

Det har här talats om frivillig utbildning, obligatorisk utbildning och utbildning på det grundläggande stadiet. Man har just inte nämnt det som kanske är det väsentligaste, nämligen att de unga kvinnorna vid något mognare ålder få den här ifrågavarande utbildningen. Det har talats om risken för att kvinnorna skulle komma att stå i efterhand, när det gäller yrkesutbildning överhuvud taget. Jag vill då påpeka det faktum, att kvinnorna ha exakt samma möjligheter som de unga männen att få yrkesutbildning i våra yrkesskolor. I fråga om den utbildning, som jag antar att fru Västberg närmast tänkte på, nämligen utbildningen vid något mognare ålder, har det ju i den tidigare debatten sagts, att kvinnorna slösa bort för mycket av den dyrbara yrkesutbildningstiden just för den hushålls utbildningen. Detta argument tillbakavisar man bäst genom att hänvisa till det förhållandet, att de unga männen försumma sig ännu mera i fråga om sin yrkesutbildning under den tid de fullgöra sin värnplikt. Den parallellen utfaller väl snarare till kvinnornas fördel.

Man har tidigare gjort ett ganska stort, ett alltför stort nummer av att även pojkarna skola få utbildning i hemvård. Om jag inte är oriktigt underrättad, kunna de få detta i skolan. Men man går även in för den tanken, att de unga männen, alltså efter skolstadiet, skola ha utbildning i hemvård och barnavård,

*Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i
hemvård m. m. (Forts.)*

lära sig sy o. s. v. A la bonne heure! Jag har ingenting emot att herrarna bli en smula mer husliga än hittills. Men jag måste säga, att jag inte riktigt förstår den historieskrivning, som utskottet tillåter sig. Utskottet säger: »Vill man motarbeta familjens förfall gäller det att dana ej blott goda och förståndiga mödrar utan även goda fäder.» Detta har även framförts i tidigare remissutlåtanden. Ja, när man talar om hemmens förfall, måste man ju därav draga den slutsatsen, att hemmen förr i världen voro av annan och bättre kvalitet än vad nu är fallet. Men huruvida männen förr i tiden voro mer husligt betonade än nu är en fråga som återstår att besvara. Jag kan inte bevisa vare sig det ena eller det andra på rak arm. Men mitt omdöme säger mig, att männen nu för tiden äro mindre rädda att taga i hemma än de voro förr. Det är emellertid möjligt att jag misstagit mig beträffande utvecklingen, och uttalandet får naturligtvis stå för min egen räkning.

Fru Västberg uttalade den förhoppningen, att den ifrågasatta utredningen skulle taga hänsyn till moderna strömningar i fråga om uppfostran. Ja, tacka för det! Vi skola väl hoppas, att det inte kommer alltför många perukstockar, om jag så får uttrycka mig, med i utredningen, utan att det blir folk med modern syn på tillvaron och som följt med i utvecklingen överhuvud taget.

Det vore frestande att ytterligare bemöta en del synpunkter som framförts i debatten, men jag skall inte göra detta. Jag vill endast säga, att hur modern man än må vara, måste man väl ändå fasthålla vid det faktum, att det i första hand är kvinnorna, som åtminstone inom överskådlig tid komma att handhava skötseln av hemmen. I alla händelser gäller detta skötseln av barnen på ett tidigt stadium. Sammanfattningsvis vill jag därför säga, att även om det är önskvärt att männen få en bättre utbildning i ämnet och därigenom kanske större förståelse för detta yrkesgebit, är det mera motiverat, att kvinnorna i första hand få dylik utbildning. Vi ha inte råd att taga alltsammans på en gång, och då böra kvinnorna ha företräde. Icke minst i dessa tider måste man ju även taga hänsyn till kostnadsfrågan.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken Öberg: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket. Jag instämde ju tidigare med herr Magnusson i Näsviken och är alltså överens med honom. Vad som föranledde mig att begära ordet var, att kammaren kunde av fru Västbergs anförande få den uppfattningen, att hon ville göra gällande att Socialdemokratiska kvinnoförbundet ändrat ståndpunkt i denna fråga. Jag tror inte att så är förhållandet. Det är nog inte så många inom förbundet, som anse att någonting nytt inträffat sedan denna fråga senast var uppe till behandling. De kvinnliga ledamöterna i kammaren ha aldrig någonsin satt sig emot kravet på ökad utbildning i husligt arbete för kvinnorna. Men vi ha inte ansett, att det behövs någon särskild utredning för detta. Och när nu den stora skolutredningen kommit i gång, ha vi också väntat oss, att detta önskemål skulle komma att beaktas. Jag har velat anföras detta för att förebygga det missförståndet att hela Socialdemokratiska kvinnoförbundet skulle ha gjort en omsvängning i frågan.

Jag anser också, att vi, innan vi påbörja en alltför vidlyftig utredning i fråga om utbildningen i hemvård, böra tillse, att den obligatoriska skolköksutbildningen i folkskolorna blir genomförd i hela landet.

Jag har tidigare, då denna fråga varit uppe i riksdagen, röstat för avslag, och jag kan inte finna att någonting inträffat som nu skulle kunna föranleda

Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)
till en annan ståndpunkt i frågan. Jag ber därför att få yrka avslag på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Nordgren*, fru *Björck*, fru *Gustafson* och fru *Johansson*.

Herr Malmberg: Herr talman! Herr Persson i Undersvik förklarade, att han hade synnerligen stort intresse för detta projekt, men att han på grund av formella skäl måste yrka avslag på motionen. Detta tycker jag verkar miss-tänkt. Det är dock att märka, att den pågående skolutredningen avser inte bara folkskolan och fortsättningsskolan utan även det högre skolstadiet. Dessutom sägs det ifrån i direktiven, att även andra frågor än de uttryckligen angivna skola kunna upptagas av utredningen, där så befinnes ändamålsenligt. Och nog måste man väl säga, att det synes ändamålsenligt att taga upp just denna fråga. Jag kan därför inte finna att det skulle föreligga några formella skäl för avslag.

Herr Petersson i Gäddvik: Herr talman! Jag har suttit med i det tillfälliga utskott som behandlat denna fråga. Frågan föranledde en livlig diskussion, men utskottet stannade till slut för att tillstyrka motionen, och detta beslut var enhälligt. Anledningen härtill var kanske den, att i utskottet sutto ledamöter, som hade att behandla frågan för första gången. Vi hade icke varit med om den diskussion, som tidigare förts, och gått för och emot förslaget. Det beslut vi fattade blev därför mera ett spontant uttryck för vad vi kände och vad vi ansågo vara rätt. Det är med stor förvåning som jag nu hör att man yrkar avslag på motionen. De talare som yrkat avslag ha ju sagt, att de i högsta grad sympatisera med själva tanken och att även de anse det vara riktigt att frågan om hemvård och vad därtill hörer ägnas större beaktande. Likväl yrka de avslag på motionen. Detta kan åtminstone jag för min del inte förstå. Jag anser i likhet med fröken Andersson, att denna fråga är av så stor samhällelig betydelse, att den bör ingå i den nu pågående skolutredningen och att just vad motionärerna anført i motiveringen nu har särskilt fog för sig. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag såväl därå som på den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den senare propositionen. Herr Malmberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tyvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Där-

*Åtgärder för beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i
hemvård m. m. (Forts.)*

vid avgåvos 83 ja och 72 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 23.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om viss ändring av kungörelsen angående ersättning åt expropriationsnämnd; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 24.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 12 innevarande mars företaga val dels av tjugufyra valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, utse riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes ställföreträdare, dels ock av sex suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen.

§ 25.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till herr **Andersson** i Vigelsbo, *Interpellation.* som anförde: Herr talman! I det svar som jag vid början av dagens plenum erhöll på min tidigare interpellation, angående bolagsarrendators rätt till undsättning ur magasinsskassa, åberopades av berörda bolagsförvaltning 2 kap. 47 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom, enligt vilken bolagsarrendator ägde att vid svår missväxt åtnjuta nedsättning i arrendebeloppet.

Nämnda lagparagrafs ordalydelse är följande: »Inträffar i orten allmän svårare missväxt, njute arrendatorn, där legan är utsatt i penningar eller natur-alster, skäligen nedsättning däri; och skall i ty fall vad i 36 § stadgas angående påföljd av dröjsmål med erläggande av arrende icke äga tillämpning, där arrendatorn före förfallodagen påyrkat nedsättning i legan och inom en månad efter det legans lägre belopp blivit slutligen bestämt erlägger detta belopp.»

Då ingen närmare definition angives å vad som i lagen avses med missväxt, måste tolkningen av denna bestämmelse komma att ge anledning till betydande stridigheter. Någon instans för hänvändelse, där parterna skulle utan domstols prövning kunna få sitt stridiga fall reglerat, finnes inte angivet.

Här har nu emellertid inträffat missväxt, vilket föranlett magasinsskassor att till arrendatorer utlämna undsättning, en undsättning, som, då det gällt åtminstone domänverkets och Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolags arrendatorer, berövats dem av jordägaren. Magasinsskassornas styrelser ha vid beslut om utdelning av undsättning fastslagit, att missväxt förelegat. Finnes det nu möjlighet för arrendatorerna att, med stöd av detta fastslagna förhållande, med stöd av ovan angivna paragraf för dessa år erhålla nedsättning i arrende-beloppet?

Ett annat förhållande som jag i samma sammanhang anser mig böra påpeka är domänverkets beräkning av arrendegälden. Halva arrendet utgår efter ett i kontraktet kontant angivet belopp; den återstående hälften av arrende-beloppet skall gäldas efter en beräkning av viss angiven mängd säd som omräknas i pengar, varvid värdet fastställs enligt årets markegångssättning. Blir det således ett år, då missväxt inträffar, gå sådespriserna i regel i höjden. Finnes det

Interpellation. (Forts.)

därvid arrendatorer, som drabbats hårt av missväxten, kunna dessas arrenden bli tämligen höga, utan att de erhållit motsvarande mängd säd till försäljning, vilket då kan medföra, att deras ekonomiska ställning blir ohållbar.

Med anledning av här ovan berörda förhållanden ber jag, herr talman, om andra kammarens medgivande att få till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att en magasinskassas uppfattning om föreliggande missväxt är av den art, att denna dess uppfattning kan läggas till grund för ett arrendatorkrav att med stöd av 2 kap. 47 § i lag om nyttjanderätt till fast egendom få nedsättning i arrendesumman?

2. Är herr statsrådet villig medverka till att kungl. domänverket till sina arrendatorer återbetalar av verket uppbyren undsättning från magasinskassa?

3. Har herr statsrådet slutligen sin uppmärksamhet riktad på den orättvisa, markegångstaxans tillämpning vid beräkandet av arrendet i vissa fall kan medföra, och ämnar med anledning därav herr statsrådet vidtaga åtgärder för en justering av dessa bestämmelser?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 26.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 60, angående regleringen för budgetåret 1941/42 av utgifterna för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

§ 27.

Justerades protokollsutdrag.

§ 28.

Herr *Malmberg* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 71, angående statsbidrag till centrala verkstadsskolor m. m.

Denna motion bordlades.

§ 29.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

fru <i>Nordgren</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 8 mars,
herr <i>Andersson</i> i Hyssna	› 4 › › › 8 ›
› <i>Holmgren</i>	› den 8 mars.

	under	4	dag	fr. o. m.	den	8	mars,
herr <i>Gustafsson</i> i Bogla		4	dag	fr. o. m.	den	8	mars,
» <i>Johansson</i> i Kalmar	»	2	»	»	»	10	»
» <i>Fält</i>	»	4	»	»	»	8	»
» <i>Olovson</i> i Västerås	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Ericsson</i> i Sörsjön	»	6	»	»	»	7	»
» <i>Larsson</i> i Karlstad	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Nilsson</i> i Göingegården	»	4	»	»	»	7	»
» <i>Andersson</i> i Alfredshem	»	4	»	»	»	8	»
» <i>Holm</i>	»	4	»	»	»	7	»
» <i>Pettersson</i> i Degerfors	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Anderson</i> i Mejstad	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Hagård</i>	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Larsson</i> i Mörlanda	»	4	»	»	»	8	»
» <i>Pettersson</i> i Norregård	»	4	»	»	»	7	»
» <i>Pettersson</i> i Dahl	»	4	»	»	»	7	»
fröken <i>Nygren</i>	»	2	»	»	»	7	»
herr <i>Andersson</i> i Göteborg	»	5	»	»	»	8	»
» <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	»	4	»	»	»	7	»
» <i>Johnsson</i> i Kastanjegården	»	4	»	»	»	7	»
» <i>Jonsson</i> i Skutskär	»	2	»	»	»	8	»
» <i>Witzell</i>	»	4	»	»	»	7	»
» <i>Liedberg</i>	»	4	»	»	»	7	»
» <i>Wiberg</i>	»	3	»	»	»	6	»
» <i>Lundstedt</i>	»	2	»	»	»	6	»
» <i>Barnekow</i>	»	5	»	»	»	6	»
» <i>Sefve</i>	»	2	»	»	»	7	»
» <i>Norén</i>	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Pettersson</i> i Rosta	»	2	»	»	»	9	»
» <i>Mäler</i>	»	2	»	»	»	6	»
» <i>Ljungberg</i>	»	4	»	»	»	7	»
» <i>Kyling</i>	»	2	»	»	»	8	»
» <i>Jacobson</i>	»	6	»	»	»	6	»
» <i>Andersson</i> i Malmö	»	6	»	»	»	11	»
fru <i>Björck</i>	»	3	»	»	»	7	»
herr <i>Hagberg</i> i Luleå	»	5	»	»	»	6	»
» <i>Sandberg</i>	»	3	»	»	»	6	»
» <i>Andersson</i> i Munkaljungby	»	3	»	»	»	8	»
» <i>De Geer</i>	»	5	»	»	»	6	»
» <i>Hallagård</i>	»	2	»	»	»	7	»
» <i>Ryberg</i>	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Gustafson</i> i Dädesjö	»	5	»	»	»	7	»
» <i>Lindqvist</i>	»	2	»	»	»	8	» och
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	»	6	»	»	»	6	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.45 e. m.

In fidem
Sune Norrman.